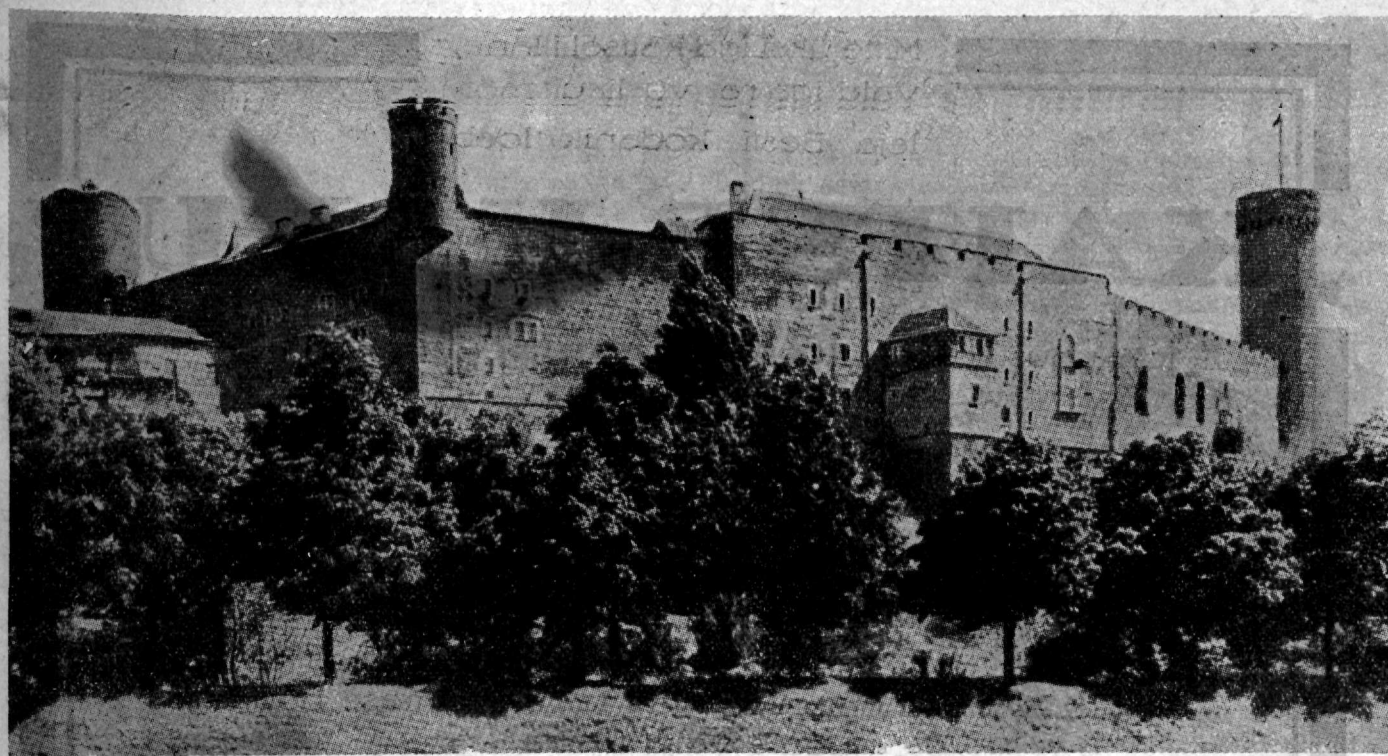

KAITSE KODU!

20. juuli 1929

NR. 29

Hind 20 senti

SALU.

Tänases numbris:

- M. Morrison: Eesti riikluse mõtte ajalooline seisukoht.
- T. Hno: Kodukaitse võitis kuninga südame.
- R. L. Laskesportlaste suurpäev.
- M. J. Eisen: Mis on mehele kohuseks?
- L. S.: Seal, kus voolab salapiiritus.
- A. Tõnurist: Lainte laul.
- Külaskäik kindral J. Tõrvandi suvilasse.
- A. P. Kui püss ei lase.
- M. R. Aidu (kaikkeid sõduri päevaraamatust).
- Mailo Talvio: Kured (järg).
- Male.

Mitte ükski iga kaitseliitlane, vaid iga rahvuslikult mõtleja Eesti kodanik loeb

„KAITSE KODU!“

Ei tohi unustada, et „**Kaitse Kodu!**“ on oma lühikese ea peale vaatamata enamloetavaim ja odavaim ajakiri Eestis.

„**Kaitse Kodu!**“ ilmub iga nädal vähemalt 24-leheküljelises kaustas ja maksab tellides aastas kõigest 6 krooni, s. o. 11½ senti number.

Iga kaitseliitlane, iga kodanik, kes pole veel tellinud „**Kaitse Kodu!**“, tehku seda kohe. Tellimisi võtavad vastu kaitseliidu üksuste pealikud, raamatukauplused ja postkontorid üle maa. Proovinumbri saadab talitus esimese nõudmise peale välja tasuta.

KAITSE KODU!

Nr. 29.

Tellimishind: aastas 6 krooni,
poolaastas 3 krooni, veerand-
aastas 1 kroon 50 senti, kuus
50 senti.

Üksiknumber 20 senti.

Kuulutuste hinnad: $\frac{1}{2}$ lehek.
teksti ees Kr. 50, tekstis ja tagu-
mise kaane välisküljel Kr. 80,
teksti järel Kr. 40 ja kaante si-
sekülgedel Kr. 60. — Vähemad
kuulutused proportsionaalselt
odavamad.

Ilmub üks kord nädalas.

Toimetuse ja talituse: Tallinnas, Kaarli tän. 8, Kaitseliidu staabis. Tel. 370. Toimetuse kõnetunnid igal äripäeval kella $\frac{1}{2}$ 9—10 h. Kaastöö arvatakse ainult siis tasuta alla, kui sellele tasunõudmine peale kirjutatud. Tarvitamata ja tagasisaamiseks markimata käsikirju alal ei hoita.

Väljaandja: Kaitseliidu peastaap. Vastutav toimetaja: kol.-ltm. J. Maide. Tegev toimetaja: L. Sõerd.

Eesti riikluse mõtte ajalooline seisukoht.

„Kaitse Kodu!“ varemates numbrites on hra Prants mitu korda juhtinud tähelepanu asjaolule, et meie rahva vabaduse kaotus sündis 13. sajangu alul olukorras, kus omariiklus oli alles saamas ja kujunemas. Ühtlasi on puudutatud ka neid võimalusi, mis Soome sugu rahvastel oleksid seisnud ees, kui slaavlus omariikluse asutamisel poleks olnud kärmem ja seda Ühis-Soome rahvaste keskele püstitades viimaseid poleks käristanud lõhki ja sulatanud endasse. Neis mõtetes on palju tõtt, kuid ka palju fantastilist oletust. Seepärast oleks reaalsem vaadelda eestlasi ainult selle territooriumi piirides, millel praegu asume, kus otsuste tegemine on palju tõelisem ja usutavam.

On tõsiasi, et meie ajalugu veel on läbiuuri-matu Eestile pikemast perspektiiv-sotsioloogilist seisukohast. Katsed üksikutel aladel, kui-gi nad on võetud ette säärase rahuliku ja kaalu-va iseloomu poolt, kui seda oli kadunud dr. J. Luiga, pole õnnestunud.

Ning nurjaminek tuli sellest, et liialdatud oletused ehitati paljudele hüpoteesidele, millele ei leitud ajaloost tõendusväiteid. Seda tuleb meil kord ise mehisealt tunnistada, sest kõige püsivam vaatlusviis on see, mis on võetud ette

kainel pilgul ja meelel. Seega pole aga sugugi öeldud, nagu kujutatakse meie omariikluse mõtte tähtsust seega tegelikult vähem tähtsana. Ei! Ka meie riikluse mõte ja püüded ei alganud ega lõpnud sakslaste poolt allaheitmise sajanguga ega sajangutega enne seda. Omariikluse mõte ja püüded on kõigi rahvaste juures põlised, mis elavad ja surevad koos rahvaga. Ühega kaob ka teine päikese alt. Küsimust tuleks vaadelda sotsioloogiliselt terves rahva eluea pikkuses. Ja siin avaneb, kui tugev on looduse poolt istutatud tung, kui võimsalt ta avaldub, kui vastu-pidav ta on katsumistele. Kuid tähtis on ka, kas sel mõttel on minevikus küllalt sarnaseid kontuurseid riikluse avalduskujusid, mis kõiki kütkestavalt haaravad ja sunnivad kaasa astuma, kui selleks ligineb otsustav silmapilk.

On tõsi, et Eesti mineviku ühiselust ei paistnud meile riikluse mõte mitte kõiki rahva-liikmeid ühismeele taeva poole kutsuva kiriku-tornina, sest vabaduse kaotamise silmapilgul oli seal torn tõesti puudunud. Sellest ajast, 13. sajangu algusest, pole meile tervet rahvast ühendavate isikute näol jäänud järele sääraseid mälestusmärke, mis ka tulevate põlvete ühis-tunnet vägevalt oleksid sidunud, millest igal esi-

mesel silmapilgul oleks võimsalt võidud haarata kinni. Meie riiklus näitab enne sakslaste inaaletulekut olevat mitte kompaktne üksus, vaid lahtine kuju, mis võimaldas vastastele tõendada, nagu oleks see hoopis puudunud. Et meie otsekohe ei saanud näidata, näe siin ja sarnasel kujul lõppes kord meie riigikord ja siit algame teda uuesti, seepärast oli meil võõraste raskem saada valmis ja võõrad võisid võimu kergesti üksteise käest võtta üle, sest puudus kohapealne võimu ainuõige pärija. Meie saatuse kahjuks oli meie omapärane iseseisev ühiselu kord katkenud säärasel olukorral, kus ta otsekui õhku rippuma jäi, ilma et oleks suudetud temast haarata kinni. Ei olnud meil sellest ajast jäänud järele mingit riikliku organi kuju, kes võimukandmise sümbolina oleks elanud edasi, selle alleshoiu eest oleks hoolitsetud, kuigi väljaspool kodumaad või põranda all. Meid oli kord lõhki kärjastatud ja sajangute jooksul tõendati meile, et meid enam ei suudeta liita kokku.

Rahvaste ühiselu vormidest on ju riiklus kahtlemata kõige suurem ühistunde looja ja kasvataja. Riik on seltskonna isiklus (личность, Persönlichkeit), mis jääb mõjuvaks kokkuliitumise teguriks ka siis, kui sinna on sattunud juhtima andevaesed isikud. Kuid riikluse konstruktsioon peab keskkohas olema sarnase ehitusega, et ta liikuma hakates suudaks töötama panna masina kõige tasasema ja täpsema käiguga. Meie ei saa ütelda kindlasti, mis ajas mehi kokku sõjasõitutele, oli see võimukandjate käsik või ühistundest tingitud kokkuliitumine.

Aristidese, Mucius Scaevola, Decius Mus'i, Willem Telli j. t. kujud, mida õpetab maailma ajalugu, puuduvad meil, sest Lembitust teame vähe ja võib olla on ka veel sellest, mida teame, muist oletus.

Igavene rahvaste ühiselu mõte ja püüd teeb riigivõimu ja valitsemise keskkoha loomise ja alahoiu möödapääsmatuks vajaduseks. Selle keskkoha ümber peab voogama ühiselu, sinna peavad jooksma kokku kõik niidid, selle tulpunkt ümber peab alaliselt heljuma leek. Selle olemas- või mitteolemasolust, selle õnnestusest või äpardusest võib rippuda tihti riigi saatus. Kuna seepärast oleks väga tarviline vaadelda, kas Läänemere idarannikul asuvatel rahvastel ikka alati on puudunud riikliku võimu tsentralisatsioon või oli see 13. sajangu alul ajutine nähe, pole seda kahjuks seni tehtud. Kui nüüd õigeaks pidada uuemaid arvamisi, et eestlased Läänemeremaadele on sattunud varsti pärast Kristuse sündi, siis pidid nad siin elama enne iseseisvuse kaotust ligi 1000 aastat omapead. Kuna aga riikluse ja kindlate ühiskondlikkude koondiste tundemärke leitakse ka ürgrahvaste juures, kas on siis õige seni mõõduandev olnud

arvamine, et Eesti võis terve aastatuhande jooksul asuda säärases riikliku keskkoonidise pooltardunud olekus, nagu ta leidis kronist Läti Hindrek? Kas oli see kaubateede ristlemise ja elava läbikäimise keskkohal üldse võimalik? Aeg oli ju küllalt pikk selleks, et luua riikluse keskkoonidist, võtta ette riigikorra juures parandusi ja täiendusi, isegi revolutsioone selleaegses mõttes. See kahtlus on seda tõenäolisem, et meie maa viljakandvuse tõttu siin kultuur pidi tärkama varem, kui Soomes, kus looduslik majapidamine kestis kauemini.

Riigikujude saamisel ja kokkuliitumisel mõjuvad kaasa suured ja tugevad sotsiaalpsühholoogilised tegurid massides, mis vapustavalt sunnivad ärkama ka uniseid ja neid tõmbavad kaasariühkimisele naabritega võidujooksus.

13. sajangu alul pidid Euroopa rahvaste juures olema tuntud juba kõiksugu riigikujud, alates monarhiatest ja lõpetades demokraatiaga, sest suured riigid nii idas, läänes kui ka Vaheemere rannikul olid tõustes ja vajudes neid jätnud järele, kust leida võis rikkalikult igasugu eeskujus. Ja igalpool oli vilumus rahvastele õpetanud ainult üht algtõde; riigivõim sai teokaks, võimsaks, nähtavaks ja hulkadele arusaadavaks ainult sel juhtumil, kui ta oli koondatud ühte keskkohata. Kindlal riigivõimu tsentralisatsioonil oli peale muu see hea ja kasulik külg, kui primitiivne ta ise ka muidu võis olla, et ta koguvall võis mõjuda kõikide üldisest edasikiskumisest mahajääjate peale. Ja seega ei tehtud kahjutuks mitte üksi tuimad ja vaenulised ollused, vaid neist said isegi mahakiskujate ja takistajate asemel ehitajad.

12. ja 13. sajangu aegse Eesti naabruses oli mitmel pool tuntud tugev riigi keskivõim. Võimukoondis maksis kauemat aega Skandinaavias ja Kesk-Euroopas, kellega oli meil ligem läbikäimine, kuid meie naabruses asusid ka Novgorod ja Pihkva oma vürstidega ja veeõdedega. Viimastel selleaegsetel Saksa riigi põhjendajatel Heinrich I ja Otto I olid ka kuulsad eelkäijad, mis pidi Eestis olema tuntud. Küsimus võib seista vaid selles, kas oli meie tolleaegsetel riigitegelastel alati selge tulevaste kasust, mida riigivõimu tugev koondis rahvale annab, kui ka sellest kahjust, mida lodev veeõdede omavoli Vene vürstidele ja võimukoondisele võis tuua. Sest tolleaegsete riigikujude järele otsustades ei võinud rahvastel riigivõimu kujust olla muud arusaamist, kui et ainult tubli üksik riigijuht suudab luua kindla korra, tuua kasu ja hulki sundida ühe tahte alla painutada koos astuma välja. Kuningate instituudi olemasolu õhtu-Euroopas ja ajaloo, see riikide ja rahvaste tolleaegne aade, pidi meie maal olema teada. Seda tõendab juba paljalt see leitud rahade hulk, mis valitsejate kujusid kandes

meie maal on liikunud. Nende keskel on Rooma rahasid Kristuse ajast, kuid ka keisrite Tiberiuse, Klaudiusi, Trajanuse, Nadrianuse, Antonius Piuse j. t. nägudega. Kui juba leidude raasukesed kinnitavad ühendust Läänemere-maade rahvaste ja Skandinaavia, Saksa, Inglise, Ungari ja isegi kauge Greeka ja Indiaga, kui elav võis läbikäimine siis olla tegelikult?

Ka eestlaste allaheitmine sünnib omapäraselt ja teistsugustel asjaoludel kui mujal; tegutseb vaimulik ülemus, piiskop Albert, kes hakkab looma keskvoime. Allaheidetud väljärändajaist ei ole aga kuulda, et nad võõrsil

oleksid alal hoidnud iseseisvuse tungi ja seda õhutanud.

Ajalooline tõde Eesti riikliku võimu koon-duspüüetest enne sakslaste maale tulekut on alles selgitamata. Kui selleks kirjalikud tõen-dised puuduvad, ei saa veel tõendada, et meil ka tegelikult võimu koon-duspüüded oleksid puudu-nud. Õnnelik juhus on meile küll Läti Hindre-ku kroonika päästnud, kes aga teab ja võib ar-vata, kuipalju käesoleva küsimuse kohta puutu-vaid andmeid on meile ebasoodus minevik oma unustushõlmas viinud kaasa igavikku?

M. Morrison.

Kodukaitse võitis kuninga südame.

Rootsi lehtede kirjutised paraadist ja „Kaitse Kodul“ erinumbrist.

Meie rahva otsekohene ja südamlük suhtu-mine Rootsi riigi kõrgesse külalisse äratas Bal-timere teisel kaldal vastukaja, mis samuti soe, samuti otsekohene ja südamlük.

Külaskäigu puhul ilmusid peaaegu kõikides suuremates ajalehtedes juhtkirjad, mis sisalda-sid meeletuletsi endistest aegadest, mil Rootsi lövi oli veel tugev ja võimas ning suutis ka praeguseid noori riike kaitsta Ida barbaarsuse vastu. Ajakirjandus toonitab, et Rootsil ka praegu on põhjust ajada Baltimere poliitikat, et tarvis oleks suunduda välispoliitiliselt ajaloo-listele kohtadele, sest Eesti ja Läti iseseisvate riikide olemasolu kaitseb ka Rootsit Idas varit-seva hädaohu vastu. Samal ajal heidavad mit-med lehed Rootsi välispoliitikale ette passiivsust ja ükskõiksust tähtsamate probleemide vastu. Piirdutavat ainult Genfi teooriatega, kuid ei mõeldavat reaalspoliitiliselt. Osa lehti leiab ole-vat ka kohase silmapilgu tuletada meele Rootsi riigikaitse kõvendamise tarvidust.

Kui kodanlikud ja ka sotsialistlikud lehed heatahtlikult käsivad kuninga külaskäiku, ei kohku Moskva mehed tarvitamast neile vasta-vat tooni. Rootsi kommunistide leht jagab Ees-tile komplimente Moskva ettekirjutuse järele. Seal tituleeritakse meid Kingisepa mõrtsuka-teks ja suurriikide imperialismi käsilasteks ning heidetakse Rootsile ette nõukogudevastase bloki moodustamist. Loomulikult suhtub Rootsi mõistlikum ajakirjandus sellisesse räuskamisse täitsa passiivselt.

Kui poliitilised juhtkirjad avavad tuleviku perspektiive ja soojendavad mälestusi, paku-vad meile, mitte-poliitikutele, suuremat huvi need muljed, mis siin viibinud rootlased Eestist on saanud. Tallinnas viibinud Rootsi ajalehtede korrespondendid on pannud tähele meie politsei häid võimeid, on jälginud tänavate primitiiv-

set kastmisviisi ning mõningaid teisi väiksemaid defekte, kuid üks, mis neid on täitnud vaimus-tuse ja imetlusega

on meie kodukaitse.

Lugedes neid telegraafiteel saadetud ja see-pärast lühikesi kirjeldusi kaitseleidu paraadist, tuleb veel tagant järele kiita õnnelikuks mõtet kodukaitse paraadi korraldamisest. Reguläär-väeosade defileerimine ei oleks suutnud iial asendada seda moraalselt mõju, mida kodukaitse külalistele avaldas.

„Stockholms Tidningen“ kirjeldab paraadi elavalt ja kaasakiskuvalt. „Sel päeval,“ ütleb leht, „näitas pidutsev Eesti rahvas oma teist palet. Täna tervitab kuningat

relvastatud rahvas.

Haruldaset imponeeriv oli kodukaitse osa-de möödumine. Kompanii kompanii järele ker-kis esile, andes sirgelt au ja kandes ees oma ilu-said lippe. Ja see ei olnud mingi reguläärväe-osa, vaid kodanikud on vabatahtlikult koonu-dud riigi ja rahva kaitseks.

Kõikjalt olid saabunud kodukaitse osad, küll Narvast ja Valgast, küll teistest lõunapool-se piiri kohtadest. Mõnedel neist ei olnud veel vormi, kuid just see paneb mäletama, et Eesti on talupoegade ja töötajate riik selle sõna tõsi-ses mõttes. Eesti kodukaitse ridadesse

on koondunud rahva tuum.

Selles võis ka veenduda, vaadeldes defileerivaid kaitselehtlasi. Rida rea järele tugevaid talu-pojatüüpe, kompanii kompanii järele lihtsaid töölisi. Lottade ilusad vormid ja rahvus-riided elevustasid pilti, mis oli hiilgavaks isa-maa-armastuse, vabadustahte, üksmeelsuse ja jõu manifestatsiooniks“.

„Svenska Dagbladet“ konstateerib kodukaitse head drilli ja imestab kiirust, millega 7000 meest poole tunniga suutsid kuningast mööduda.

„Stockholms Dagblad“ märkas kuninga suurt huvi defileeriva kodukaitse vastu. Gustaf V jälginud pinevusega möödamarssimist, mis kõikide kohal viibinud sõjaliste asjatundjate arvates

kuulunud esimesse klassi.

„Dagens Nyheter“ nimetab paraadi noore riigi rahvusliku jõu ja iseseisvuse alalhoidmise tungi silmipimestavaks demonstratsiooniks. Karastunud, tugevad mehed lihtsates tagasihoidlikkudes vormides astusid kindlate, vääramata sammudega kuningast mööda.

„Kodukaitseesse kuuluvad kõik rahvakihid,“ jätkab leht. „Vanu hallpäid ja pikahabemelisi talupoegi sammus kantseleiametnikkude ja koolipoiste kõrval.“

See rootslaste kiitus on tunnistuseks sellest, et meie kodukaitse sisemine jõud suudab avaldada imponeerivat mõju erapooletule pealtvaatajale. Töö, mida aastaid on tehtud, kannab õitsevat vilja.

Peale paraadi on Rootsis äratanud tähelepanu ka „Kaitse Kodu!“

erinumber.

„Stockholms Tidningen“ toob ära „Kaitse Kodu!“ tervituse ja märgib kogu numbris leiduvat sooja tooni.

„Stockholms Dagblad“ mainib kaitseleidu ülema ilusat tervitust, numbri suurt kausta ja hästi korraldatud sisu.

„Dagens Nyheter“ kiidab artiklite sisu, ja erinumbri mitmekülgsust.

„Nya Dagligt Allehanda“ toob ära kaitseleidu ülema tervituse ja mõningaid väljavõtteid teistest kirjutustest.

„Svenska Dagbladet“ peatub kahel veerul toodud kirjutuses „Kaitse Kodu!“ Rootsi numbri juures, mida leht nimetab südamlikkude tunnete kauniks ja veenvaks tõenduseks. Leht refereerib pikemalt A. Rei, M. Juhkami, Jaan Latiku, dr. Akeli, Jaan Tõnissoni kirjutusi, loetleb ka teisi artikleid ning mainib eriti vanade dokumentide pildistusi, öeldes, et „Rootsi ajaloo ja olude kirjeldused väärivad oma täpsuse poolest kiitust. Kahju ainult, et nad oma keele pärast jäävad ligipääsmatuks Rootsi laiematele hulka, kellele oleks tarviline saada õigeid teateid Rootsi humaanse ja riigitarga talitamisviisi kohta Eestis.“

T. Hno.

Laskesportlaste suurpäev.

Kaitseväe ja kaitseleidu laskesportlaste vaheline laskevõistlus 28. juunil 1929. a.

Kolonel Siir, kaitseväe parim laskur.

Käesoleva suve laskevõistluse seerias tuleb esimehjargulise tähtsusega lugeda kaitseväe ja kaitseleidu laskesportlaste gruppide vahelist võistlust. Seepärast lubatagu sellel laskurite suursündmusel veidi pikemalt peatuda, eriti veel põhjusel, et käesoleva aasta kaitseleidupäev möödus peamiselt T. Maj. Rootsi kuninga tähe all ja seega ka eelpool nimetatud võistlus jäi nagu teisele plaanile.

Võistluste eellood.

Kaitseleidu ja kaitseväe vahelisi laskevõistlusi on juba varemaltki peetud, kuid need olid kohalikud ja vähemaulatuslikud.

Juba ammu tärkas mõte korraldada jõukatsumist kogu kaitseväe ja kaitseleidu paremate laskesportlaste vahel. Seega oleks esiteks süvendatud sõprus- ja vendlussidemeid kahe suurima riigikaitse organisatsiooni vahel ja teiseks antud suur tõuge laskesportlikule liikumisele, sest on ju teada, et omavahelised võistlused ei paku niipalju huvi ega vii asja edasi, kui igasugused suurvõistlused, iseäranis veel võõra vastasega.

Siis oli veel kolmas asjaolu, millest tingitud niisuguse suurvõistluse ellukutsumine. Nimelt oleme seni lasknud ja võistelnud n. n. oma „koduse kava“ järele. Kuid tegelik elu näitab, et kodused piirid on laskesportlastele liig kitsad ja nad otsivad teed naaberriikide juure. Meie laskesportlaste salajane soov ja palavam iha on ükskord osa võtta üleilmilistest laskevõistlustest, milliseid korraldatakse olümpia mängude ajal.

Selleks on tarvis peale muu veel vastavat ettevalmistust.

Pildi saamiseks meie paremate laskurite tasapinna kõrgusest ongi tarvis korraldada sellekohased laskmised ja selleks osutus kõige sobivamaks käesolev võist-

August Peetson, Antsla kompanii veltveebel.
Tuli I kohale 428 silmaga.

lus, mida korraldatakse olümpia sõjaväepüssi võistluskogemusi, mis laskesportliku liikumise edendamisel äärmiselt suure tähtsusega.

Lõpuks annab iga suurvõistlus sellest osavõtjatele võistluskogemusi, mis laskesportliku liikumise edendamisel äärmiselt suure tähtsusega.

Kui vaim on valmis, siis ei tähenda see veel, et ka lihha seda oleks. Tuli ette terve rida takistusi ja arusaamatusi, mis tahtsid võistlusi vägisi vett vedama viia. Vastastikuse hea tahte juures suudeti neid siiski kõrvaldada.

Lõpuks kerkis üles küsimus: kas oleme niisuguse võistluse tarvis küpsed? Kas ei käi need tingimused meie laskuritele üle jõu?

Kuid usk meie laskurite võimetesse oli nii suur, et kõhklemised visati nurka ja julge südamega ning kindlate lootustega asuti asja teostamisele.

Võistluste aeg määratakse kindlaks kaitseliidupäeva peale. Võistlusest võtab kumbki organisatsioon osa 24 mehega, kusjuures paremuse peale loevad esimese 20 mehe tulemused. Samuti seatakse kiiresti kokku muud võistlustingimused.

Asi otsustatud, kerkib üles suure tähtsusega küsimus: relvad ja laskemoon. Igapäevaseks käsitamiseks väljaantud sõjaväepüss, vana, halvasti hooldatud suudab vaevalt nii kõrget ülesannet täita.

Siin tuleb kaitseväe jalaväeinspektor kolonel O. Sternbeck lahkesti vastu ja lubab kaitseliidule võrdlemisi heas korras inglise vintpüssi ja korralikku ning kalibreeritud laskemoona. See on ajutiselt — meeskonna ettevalmistamiseks. Maikuu jooksul on loota erilist selleks valmistatud võistluspüsse, millega varustatakse iga võistlusest osa võtja. Treeninguks määratud püssid ühes laskemoonaga ja treeningu kavaga

jõuavad kohtadele aprilli lõpul, kuid võistluspüssid saavad valmis alles mõni päev enne võistlust ja seepärast on võistlusil esitatud mitmet tüüpi püsse: võistluspüssid, treeningpüssid ja lõpuks enne käsitada olevad püssid.

Kõik need asjaolud ei takista ettevalmistuse käiku ja kibedasti valmistatakse ette 28. juuni suupäevale.

Võistluse käik.

28-sas juuni on käes.

Varakult kogunevad laskesportlased Valdeki laskeplatsile.

Tulle lähevad: Võru malevast — 6 meest; Tallinna malevast — 4; Järva malevast — 3; Harju malevast — 3; Narva malevast — 2; Sakalamaa, Viru malevast — 2; Pärnu, Pärnumaa ja Lääne malevat — igaühel üks võistleja.

Ilm päikesepaisteline, võistlemiseks soodus, kui ei oleks seda kuulust Valdeki tuult, mis puhub kord siit, kord seal ja viib paremgi laskuri seeriad nurja, kui täpselt ei arvestata tema suunaga ja validusega.

Loos annab esimesed, s. o. umbpaaris märklauad, kaitsevägele.

Algab sissejuhatus — proovilaskude andmine, millele järgneb I seeria püsti asendist. Huvi tõuseb haripunktini: kes hakkab vedama? Millega lõpeb esimene kokkupõrge? Vastus saabub pea.

Kaitseliidu meeskond lööb välja 563 silma kaitseväge meeskonna 497 silma vastu ja saavutab seega 66-silmalise edu. Algus ei ole sugugi halb. Iga lask keskmiselt kaitseliidul 5,6 silma ja kaitsevägele — 5 silma.

Teise seeriaga mõlemad meeskonnad lisavad juure — kaitseliit saavutab 566 silma, kaitseväge teeb suure hüppe — 541 silma — ja vähendab vahe 25 silma peale.

Ernst Rull, Einmanni kompanii majand.-pealik.
Tuli II kohale 418 silmaga.

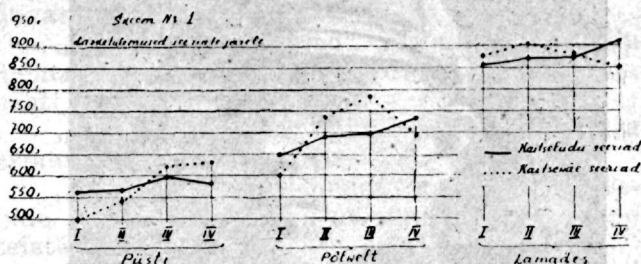
Kolmas seeria näitab veel tõusu, kuid kaitseväge sammub mööda ja saavutab 26-silmalise edu (622 ja 596 silma).

Neljanda seeria juures jääb kaitseleit püsima (580 silma), kuid kaitseväge pingutab veel kümme silma juure ja saavutab selles seerias 52-silmalise ülekaalu.

Olgugi, et kolmas ja neljas seeriad mööduvad kaitseväge ülekaalu tähe all, annab püsti laskmine kaitseleitudle 13-silmalise ülekaalu — 2305 silma 2292 silma vastu.

Järgneb laskmine põlvelt, — kaitseleitud nõrgem asend. See asend on veel vähe uuritud ja harjutatud

ning võistlejate kartused põhjendatud. Nii see sünnibki, põlvelt laskmises kaotab kaitseleit 53 silmaga (v. tabel nr. 1 ja skeem nr. 1).

Tabel nr. 1.
Laskmise tagajärjed seeriade kaupa (väljalastud silmad).

	Laskmine püsti					Laskmine põlvelt					Laskmine lamades					Lõpptulemus
	I seeria	II seeria	III seeria	IV seeria	Kokku	I seeria	II seeria	III seeria	IV seeria	Kokku	I seeria	II seeria	III seeria	IV seeria	Kokku	
Kaitseleit	563	566	569	580	2305	646	690	695	729	2760	854	869	871	977	3511	8578
Kaitseväge	497	541	622	632	2292	600	736	784	693	2813	875	904	877	849	3505	8612
Vahekord K. L. suhtes	+66	+25	-26	-52	+13	+46	-46	-89	+36	-53	-21	-35	-6	+68	+6	-34

Esimene seeria annab küll edu 46 silma (646 ja 600) ja neljas seeria 36 silma (729 ja 693), kuid II seeriaga kaitseväge lisab juure tervelt 136 silma ja kolmanda seeriaga tõstab tagajärje 784 silma peale! See teeb iga laskuri lasu kohta keskmiselt 7,8 silma! Selles osas on kaitseleitud laskesportlastel veel hea hulk õppida.

Viimased seeriad lastakse välja lamades käelt. Siin kaitseleitudl erilisel karta ei ole, ollakse selles punktis kaitsevägega enam-vähem tasavägised, kui seda 53-silmalist kaotust ei oleks!

Lamades laskmises kaitseväge kolme esimese seeriaga saavutab edu (21, 35 ja 6 silma), kuid neljas on kaitseleitud hiilgeseeria.

Tulemus on 917 silma, mis teeb välja keskmiselt 9,2 silma iga lasu peale! Seeria annab kaitseleitudle 68-silmalise edu ja võidu ka lamades laskmises (3511 silma kaitseväge 3505 silma vastu).

Sellega on võistlusseeriad läbi. Üldiselt löid kaitseleitudu kaks tosinat välja 8578 silma ja kaitseväge omad 8612 silma, seega viimane ületas esimest 34 silmaga.

Võistlustingimuste kohaselt paremuse hindamisel arvestatakse 20 parema mehe tagajärgedega. Ka siin on kaitseväge laskesportlased esimesed, kuid ainult 19 silmaga (kaitseväge 7407 ja kaitseleitudul 7388 silma).

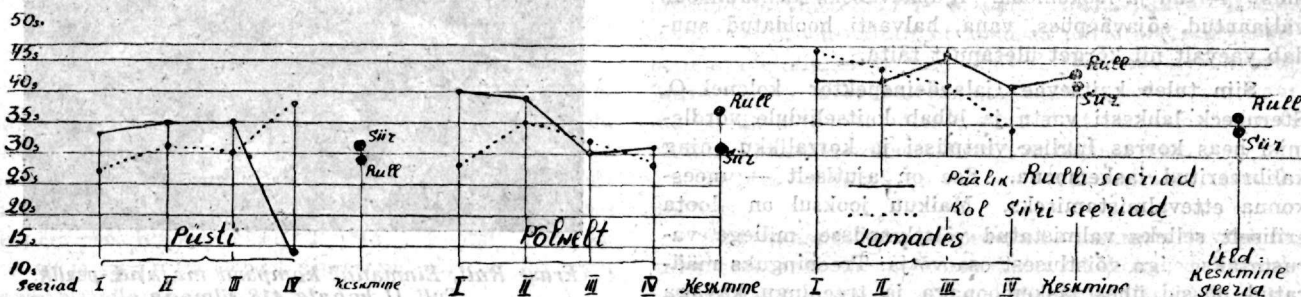
Selle vastu aga kaitseleit omandas kaks esimest kohta:

- 1) pealik Ernst Rull Järva malevast — 428 silma,
- 2) komp. veltveebel August Peetson Võru malevast — 418 silma.

Kaitseväge parim laskur, allohvitseride kooli ülem kol-leitn. Johannes Siir tuleb III kohale 415 silmaga.

Sellega kaitseväge omandab kaitseministri rändauhinna ja pealik Rull kaitseleitudu ülema oma.

Skeem nr. 2.
Parimate kaitseleitudu ja kaitseväge laskurite tulemuste võrdlus.

Mõnd võistluse tulemustest.

Võistlusel ülesnäidatud tagajärgedega ei ole vist rahul kumbki pool, — liig kaugale jäid nad maha tree-ninglaskmise omadest. Võistlusele pääsesid ainult need, kes kodus lasksid järjekindlalt välja mitte vähem kui 400 silma, kuid siin saavutavad ja sellega näitavad rahvusvahelise I klassi tasapinda ainult 4 meest (pealik Rull, veltv. Peetson, kol. Siir ja kapten Aks).

Suurem osa võistlejatest saavutab rahvusvahelise II klassi tagajärje, „perämised“ — ainult III klassi oma.

Kõik võistlejad lasksid tunduvalt vähem oma „igapäevasest“ normist. Millest see tingitud?

Põhjuseid siin palju. Esiteks uued püssid jõudsid liig hilja kohale ja laskurid ei suutnud nendega veel kohaneda; laskeväli ja ilmastiku olud olid võõrad (hele valgustus ja muutlik tuul) ja mis vahest peaasi — laskurid ei ole veel vilunud nii suureulatuslikkude võistlustega. Säärastel võistlustel väärikalt esinemine nõuab pikaajalist nii füüsilist kui ka psüühilist eeltreeningut. Tähtsama ja otsustava osa etendab ikkagi mehe vaimline jõud ja vastupidavus. Sellele küljele on tarvis suurimat tähelepanu juhtida.

Olgugi, et üldine saavutus ei ole kuigi kõrge, võib

mõned seeriad otse hiilgavaks lugeda.

Nii saavutab veltv. Peetson püsti 5 lasuga 42 silma ja v. a. o. Lootsmann — 40 silma. Põlvelt laskmises tuleb ette terve rida hiilgeseerijaid: 1) veltv. Madisson, Võru malevast, saavutab 45 silma! 2) v. a. o. Kartau — 44 silma; 3) rühmapealik Tederson — 44 silma.

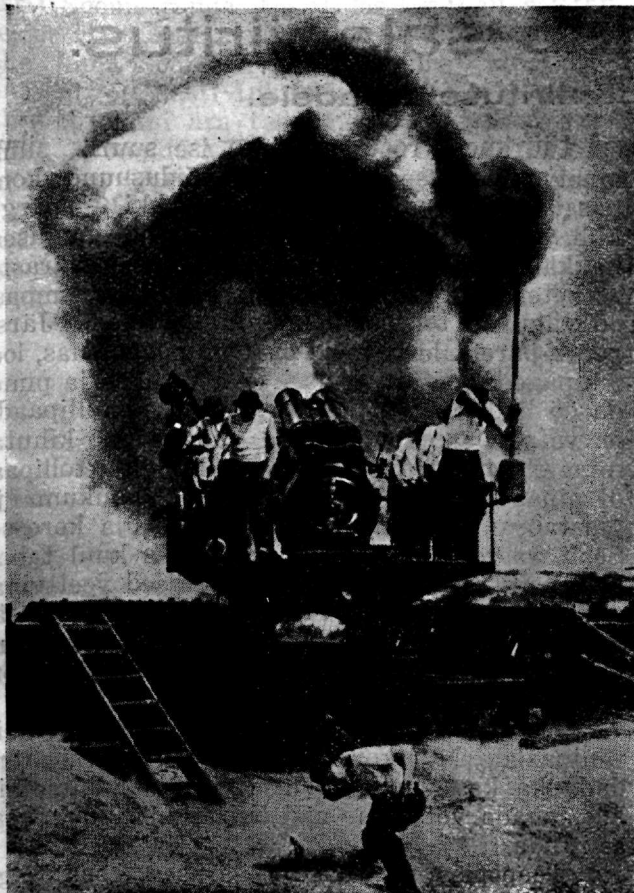
Ka lamades laskmise juures leidub rida seerijaid, kus iga lask loeb keskmiselt 9,5 silma ja isegi üle selle. Nii saavutavad kol. Siir ja rühmapealik Prommi kumbki 47 silma! Pealik Rull ja instruktor Silber lasevad välja 46 silma. Peale nende veel kolm meest saavutavad 45 silma.

Mis puutub üksikutesse asenditesse, siis siin tulevad esimestele kohtadele kaitseliitlased.

Püsti laseb veltv. Peetson välja 137 silma (ilma-meister Zimmermann — 164 silma); põlvelt samuti Peetson 143 silma (ilmameister Gouéry — 179 silma); lamades — pealik Rull 171 silma (ilmameister Miard — 181 silma).

Tagajärjed meie kohta head, kuid võimalikkudest saavutustest eraldavad veel kaunis kõvad „viimased protsendid.“

R. L.

Tulistamine moodsamast Ameerika kahurist.

Mis on mehele kofuseks?

Kes on mees ja mis on kofuseks temale kodusel koldel?

See on mehele kofuseks:

kodumaa kasuks elada, ühistööd teha tõhusat,

püüendada maale jõudu,

maa eest maadelda malevas.

See vast meheks mõistetakse,

kangelaseks kutsutakse,

kodumaa kel esimene,

esimene, viimanegi,

kes kõik talle ofvriks annab

elab ja sureb temale.

M. J. Eisen.

Piirtusevedajad põgenemas tollilaeva eest.

Sealt, kus voolab salapiiritus.

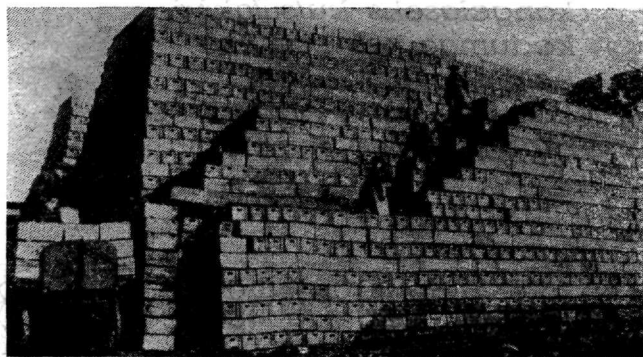
Õine retk Ärensgrundi piirituselaevadele.

Saksa piiritus, Eesti kaupmehed ja Soome keeluseadusega nuheldud tarvitajaskond, see on moodne kolmnurk Baltimere salakaubitsemise romantikas. Igasuguste kuulduste najal oleme seni asetanud selle kolmnurga õige salapärasesse valgusesse, sest oleme kuulnud jubedaid ja hinge matvaid lugusid suliseva salakauba toomisest Soome ja Eesti randa. Ei tarvitse olla kuigi fantaasiarikas, et kujutada endale ette umbes säärase pildi. On öö. Udune. Tormieelne tugev lainetus pillub pisukest paati kui pähklakoort ühe laine turjalt teise turjale. Vana merekaru osavusega hoiab sellel laevuke-

sel tüürimees rooli, vahtides ise suuril silmil aineti pimedasse öhe, pidades sõidusuunda kompassi ja oma viie meele abil. Äkki — pärgel küll, mis see on? Vaevalt poole miili kaugusest hakkab kuulduma võõra paadimootori säärastel retketel väga ebameeldiv sumin ja läbi sompase öö vilguvad tollipaadi kohutavad tuled. Järsk pööre paremale ja meie paat on põgenemas, lootes pageda kurja vaenlase eest tormise ja pimedada öö hõlma. Ent ka korralvalvurid tollipaadil on võtnud sama suuna ja nüüd algab kihutamine elu ja surma peale. Kuulipilduja tollipaadi ninas hakkab kurjakuulutavalt haukuma ja puistab surma külvat tina põgeneja keresse. Sealt vastatakse püssitulega. Üks kuul tabab tollipaadi mehe ja see viib vastased veel vihasemasse võitlusesse. Kaks paati üksteise järel nagu nooled lendavad läbi lainte ulgumere poole, kuhu põgeneja on võtnud päästmist lootva suuna...

Kindlasti ei ole säärane pilt võõras meie fantaasiale. Mõnikord võime me sündmusi arendada ka kaugemale ja laseme salakaubitsejaid kas tabada või viime nad õnnelikult janunevasse randa.

Tõepoolest juhtuvad säärased lood õige tihti. Soome rannas, kuhu veetakse märjukest Eesti-Soome vahelisest territoriaalveest, istu-

Suliseva kauba mägi merele toimetamist ootamas.

vad ankrus oma tagavarade poolest õige rikkalikud kaubamajad. Viimaste klientuur on just meie ettekujutustes olnud väledatest mootorpaatidest, kes kannavad sulisevat salakaupa koorem koorma järel nagu kärmed mesilased Soome randa. Seda vedamist ei saa vist pealt vaadata ka ei tea missuguse tasu eest, kuna siin käib äri, mis kardab juuresolijaid, päikese valgust ja seaduse silma. Toopärast jääb üle vaid külastada emalaevu endid — ujuvaid kaubamaju, missugune võimalus nende ridade kirjutajale piirivalve valitsuse lahkkel kutsel avanes möödunud nädalal, mil vahilaev „Kõu“ ühel ilusal suvisel õhtupoolikul üle poole tosina ajalehemehega merele tossutas. Paar tundi kiiret sõitu ja juba hakkasid „kaubamajade tornid“ paistma. Veel tundi poolteist ja meie astume esimese piirituslaeva „Marie“ pardale. See on moodne kolmemastiline mootorpurjek, kodusadamaga Praha, ajades oma äri seega Čehoslovakkia lipu all, missugune riik ei ole veel, nagu teada, Baltimerel salakaubitsemise vastu võitlemise konventsiooni astunud. Kapteni lahkuse tõttu avaneb meil otsekohe võimalus laeva tagavaradega tutvuda. Oleme kahjuks tulnud ajal, mil müüakse viimaseid ülejääke, kuna suuremad tagavarad on jõudnud juba (arvata-vasti) Soome randa. Usutledes kaptenit seletab see, et Eesti randa valgub neilt piiritust õige vähe, kuna Soomega kaubitsemine, kuigi riskantsem, on hästi tulutoovam ja laseb ennast palju paremini ära tasuda. Laevamehed kurdavad, et muidu võiks niimoodi ulgumerel veel elada, aga igavus tahtvat tappa. Side maaga on puudulik. Laeva raamatukogu on juba mitu korda läbi loetud, ajalehti on raske saada. Muuseas leian kapteni kirjanduse tagavara hulgest ka „Kaitse Kodu!“ numbreid.

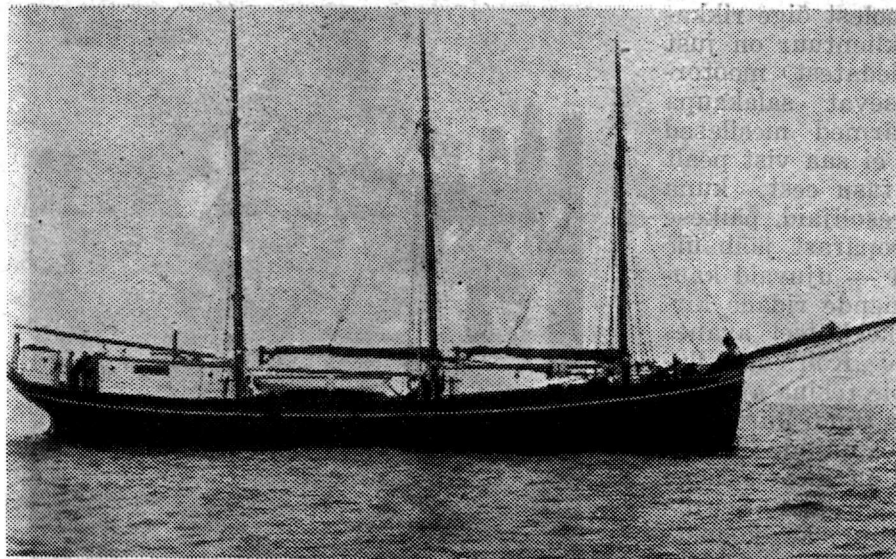
Niisugune pilt avanes meile „Marie“ kajutis.

Teenistus laeval on kerge. Päeval ei tehta peaaegu midagi, kuna äri peamiselt käib öösel. Praeguste valgete ilmadega olevat ka kaubitsemine raske, kuna elevust toovad alles kottpimedad ja tormised sügisilmad, kus seaduse silm nii kergesti ei pääse jaole. Teisest küljest muidugi on vedamine neil aegadel ka raskem, kuid sellest ei saa palju küsida.

Järgmisena külastasime pool miili Soome pool seisvat „Marssi“, missugune osutus Ungari lipu all sõitvaks. Siin ei pääse meie nii kergesti pardale, kuna alguses meie vastu väga vaenulikud ollakse. Alles siis, kui „Kõu“ komandör leitn. Pentsop seitsmenda suurriigi esindajate kasuks välja astub, visatakse meile köisredel

Ajakirjanikud ja piirivalve ohvitserid „Kõue“ pardal väljasõidu eel merele.

Piirituslaev „Marie“ Ärensgrundi ärikvartaalis.

alla ja kapten tuleb meile isiklikult jagama käepigistusi. Laev ise on kuiv — tagavarad on kõik läbi müüdnud, praegu seatakse minema uue laadungi järele.

Kolmas ja viimne kaubamaja Ärensgrundis osutus Paanama lipu all sõitvaks „Elbaks“, kus meid õige lahkelt vastu võeti. Parajasti seisis laeva külje all mootorpaat — kes teab, ehk oli sel tõesti nõu koormat peale võtta ja kaduda sellega silmapiiri taha. Ainult „Kõu“ kohale ilmumine nähtavasti ajas segi ta plaanid.

Kõik kolm laeva läbi käinud, ronime „Kõue“ peale tagasi, et alustada sõitu tagasi Tallinna sihis. Unistena ja väsinutena piilume tagasi-

sõidul ähmasest silmapiirist üles kerkivaid Tallinna torne ja laseme omavahel laulu:

„Kui korragi vihaselt kärgatab „Kõu“, siis merre karplauhti käib piiritusnõu...“

„Kõu“ komandör, leitnant Pentsop, kes on mees oma kohal ja kel on meremehe põlve pidades tulnud minna läbi paksu ja vedela, naeratab seda kuuldes ja teeb pähe kavala näo. Küllap tema juba teab, kuidas need kärgatused võivad tervise peale mõjuda...

Tallinna sadamasse jõuame kell 6 hommikul ja siin valgub laiali unine ajalehemeeste pere. On alanud uus päev uute kohustustega.

L. S.

„Lainte laul“.

Sissejuhatuseks.

Oli 19... aasta suvel, kui ma paar nädalat veetsin Kundas. Tihti käisin mere ääres ja ümberkaudu jalutamamas. Kahjuks ei ole meri aga nii lähedal, kui eemalt kaldalt näib; mõnest kohast on paar versta pehmeid kaldaaluseid heinamaid tampida, enne kui saad merele. Mere ääres kasvab pikk pilliroog. Lontova (Kunda) sadama lähedus on aga sellest kraamist lage. Ma ei hakka kirjeldama Kunda tsemendivabrikut, ei puutu asjasse; Lontova kohta tunneb igaüks „Süda tuksu tuks“ laulust, kus kalamees oma Mallega pulma-ehteid käis ostmas. Sel ajal, kui mina seal käisin, ei näinud ma kalameest ega Malle enam kumbagi. Ainult kivisüsi kärutas „sadama pukki“ („vedur“) siit vabrikusse.

Neile, kes Lontovas ise ei ole käinud, olgu paari sõnaga seletatud: pikk sadamasild läheb merre, kuid sel-

lest hoolimata ei usalda suuremad laevad läheneda sillale, meri on seal liig madal. Mõned aidad, majakesed, väike tuletorn, mis on valgeks värvitud ja mille tuli kuigi kaugele merele ei paista, see kõik kokkuvõetult ongi kuulus Lontova, kus Viru taadid vanasti soola ja rauda käisid toomas. Seekord ehitati sadamasse uut tuletorni.

Vasakul pool Lontovast, umbes 6 versta kaugusel paistavad Toolse lossi varemed ühe kitsa maanina otsas. Nende juure on õigem minna kallast mööda, missuguse reisi ühel pühapäeval seltskonnaga ette võtsime. Üle mere nurga on varemed käega katsuda, sinnaminek annab aga käia! Vahepeal peatusime kõrgel „Krongskaldal“, kus avaneb kena väljavaade merele. Sinna oli ühte kohta männi alla tehtud iste, kus segamata alhseisvate veeväljale võisid vaadata ja mere laulu kuulata. „Krongskallas“ on pehmest tahukivist ja kõik nimesid täis lõigatud. Teiste nimede seas oli ka kellegi Ski-

parsky nimi, aastaarv 1875 ja laevaankur nime juure lõigatud. Skiparsky olnud laevakapten, kelle laev hukkunud, tema pääsnud oma madrustega siia kaldale. Võib olla, et laeva hukkumise juures oli süüdi „Pühakari“. Nõnda nimetatakse liivaneeme ja kivide karja, mis eemal meres Toolse poolt paistab. „Krongskalda“ üle teati veel rääkida, et siit kõrgelt kaldalt vanal heal ajal neid, kes süüdi „tulitöös“ või muidu junkrute „esimese öö õigust“ ei kannatanud välja, endale surma otsides hüpanud alla. Vist täitis kalju selles oma ülesannet ausasti.

„Krongskaljut“ randa mööda edasi minnes jõuame „linnamäele“, mis on „Veidebaumi“ karjamõisa juures. See on kõrge koht, millel ühelt poolt serval on vall ja mille peal on tunda suurtüki asemel. Võib olla on see mõni vanaaegse Eesti linna ase või on hiljem siin asunud patareid.

Kui kahju, et „linnamägi“ ise mulle midagi ei jutusta, ei jutusta ka tugevad tammed, mida natuke maad eemal nägin kasvavat, midagi. Vanad avuäärt võsud on küll nii vanad, et mäletavad seda, kuidas Roots ja Vene Maarjamaakese pärast heitlesid.

Pikk maanina viib merre ja tema teraval otsal seisabki Toolse loss, meie reisi eesmärk. Täitsa „kullipesa“, paremat paika ei või ükski mererövel endale enam otsidagi. Lossi ümbrus on lage, meri kangesti kivine; lained mürisevad ja paiskavad tormiga vett kivide üle kõrgele. Õudne, valutav tundmus asub rinda, kui siin varemte juures seisad, mässavat merd silmitsed ja katsud kujutleda muinasaja tumedat minevikku. Oli parajasti torm, kui ühes seltskonnaga juhtusime sinna. Tuul vingus ja kiunus mahajäetud vanades müürides ja puges aukudest ja võlvikutest läbi. Öösel pimedas ei tahaks küll neis äraanetud varemtes tormi ulumist kuulata, siis kui lossi niisked keldrid jutustavad oma kolemaid saladusi öövaimudele. Lossist räägitakse, et siis olnud salatee maa alt Rakvere lossini, mida kaugeuse pärast (umbes 30 versta), küll ei või uskuda. Salatee võis aga lossist kuhugi ikka välja viia. Toolse loss on ehitatud paest ja suuremalt jaolt ümmargustest munakividest, paiguti on veel krohvigi näha.

Toolse lossi ajalugu ei tunne mina ja ei ole see mulle kätte puutunud. Seda suurema huvitusega kuulatad iga väikest juturiismekst, mis rahvasuu teab muinasaja mälestustest lossi kohta rääkida. Kas tõsi või vale, seda ei hakka sa vanade varemte juures seistes, — kui sa ei ole mõni ajalooeadlane — sugugi harutamagi. Kuuldud juturiismed, vanad tumedad müürid, mahajäetud ümbrus, loodus ja kujutlusvõime, mis vägisi katet mineviku pealt kisub, kutsuvad su vaimusilmade ette varemte aegade varje, mis võib-olla olid, võib-olla ka ei olnudki. Kuid sa näed neid kujusid, kuuled isegi neid kõnelevat, tunned kaasa nende kurbusele, elad kaasa nende õnnetusele, õnnele. Luulel ja kujutlusel on vaba väli, neid ei peata puudulikud või kogunisti kindlad ajaloo teated.

Niisugusel alusel, niisugusel muljel, mis Toolse lossi varemte esimesel vaatlemisel minusse jätsid, tekkiski see kirjutis, mille nimeks panin „Lainte laul“. Ei või jätta tähendamata, et üks selleaegne Kun-

da elanik, kelle nime ma kahjuks enam ei mäleta, mulle Toolse lossi üle jutustas mõndki, mida ma ka kondikavana kirjatöös tarvitasingi.

„Lainte laul“.

I.

„Kaugemate päevade kujud, varemte aegade varjud, endine õnn ja ilu, muistne kurbus ja mure, muistne kuldane kõne, muistne lauliku lugu meelta mulle mõlgutamata, palgesida paisutamata.“ (Kalevip.)

Tormine meri ja vanad varemte ta rannal.

Kuidas ta elab ja mässab tormil, see meri. Vahutades jooksevad vood ja vihaselt peksavad randa, purskavad piisku kõrgele, ulatuvad lagunenu müürini.

Müriseb torm... Ulub kui tontide kari, nuuksub kui väike lapsuke, nutab kui mahajäetud naine.

Vägev, suurepärase laul, täis metsikust, igatsust, kaebet.

*

— Kas näed sa neid varemteid? — laulis mühisev laine. — Neid on pärisorjad siia kokku kannud; nende käed on võimsate käsul tugevaks müüriks nad kokku müürinud. Veri ja higi väetasid siis mulda.

Selles lossis elutses mererövel, kes oma meestega merel laevu käis röövimas. Häda sellele laevale, keda rövel tabas: laevamehed leidsid meres endale haua, aga riisunud kaup toodi lossi keldritesse. Kõige tugevam lossi meeste seas oli mererövel ise. Juba ta mõök üksi kaalus kaks leisikat ja tema ambu ei jaksanud ükski tema meestest tõmmata vinna. Ainult üks sai sellega toime. See oli rüütli kasupoeg, ilus ja tugev noormees, kelle rüütel lapsena kustki oli röövinud...

„Meie vihkasime seda mererövlit!“ laulsid lained nüüd kooris. „Meie vihkasime tema röövipesa, seda kindlustatud lossi, ja tahtsime seda purustada...“

„Teotus ja häbi kadugu siit rannalt!“ hüüdsime meie võitlustuhinas ja tormasime vägevate veevallidena ranna poole, kus seisis loss. Metsik viha paisutas meie rinda, hävitustung põles veres kui tuli; tormist saime me jõudu ja julgust, vaimustus andis meile võidusaaamiseks lootust.

Mühisedes langesime rannale... Liikusid ja värisid isegi kivid, kuid ei annud järele need neetud, tugevad müürid.

Uuesti algasime tormijooksu. Üleni vahus olid me vihased harjad, liiva ja kive paiskasime määratu hulga sinna, — vastu müüre!

Kuid nad seisid ikkagi püsti ja irvitasid meid.

Rauges meilegi jõud, väsimus võttis meilt võimu.

Ei laintelegi võit nii kergesti tule!

Täna näed sa seda vägevat lossi juba varemtena. Aeg ise tõttas meile appi; ta oli tugevam ja kangem kui meie. Veel seisavad müürid, nagu hirmuöö varjud püsti. Kuid toores võim ja vägivald ei asu enam siin tornides. Tükk-tükilt pudenevad kivid ja langevad meile mängukanniks vette.

Lained läksid, tulid... Eemalt mere poolt kostis läbi tormi ulumise nagu tuhandete inimeste võitlushüüd, süürtükkide mürin, tuhandete püsside raksatused... Nagu oleks seal käimas võitlus elu ja surma peale. Vabaduspäikese leegitsev kuld, millal tõused, tõused oma täiel aul üle meie randade?! Kuid ärgu kumagu sinu koidud asjata nõretavast verest.

Tuul ulus edasi tühjades aknaaukudes, vingus haledail toonidel vanas lagunenud tornis. Läbi tuule ulumise, läbi lainte rõkkamise kuulsin ma korraga üht tassist yiisi, mis oli mahe, pehme kui suve hingamine.

„See oli ilusal suveõhtul“ — rääkis üksik laine, keda ma teiste koorist nüüd eraldas. „Kuuled sa mind.“ — Ma kuulatasin:

„See oli suveõhtul. Minu lugematud õed olid oma hõljutantsu jätnud seisma.“ Ka mina olin väsinud. Tasakesi veeresin ma randa; suudlesin tasa mere liiva ranna ääres. Oma õdede seast olen ma õrneim ja luuleliseim. Mu armsaim paik suveõhtutel oli pilliroostik, kus ma üksinda armastan vaikuses unistada. Kui tore ja suurepärane on suveõhtune pühalik loodus. Mu kodu, see on kui klaas; ta peegeldub tulevärvides vastu säravat õhtutaevast. Pilliroog ei kohise enam, ta kitsad lehed tahavad vagusalt tukkuda. Tammed, pihlakad, kuused... kõik nad, — meie mere randade uhkus ja ilu — on vait. Sügav, saladuslik vaikus valitseb merel ja randadel. Ainult räagu hää ütleb pikki ühetooni-
liisi palvesõnu igavese looduse altari ees.

Ja see altar. Kuis ei helgi ja ei sära ta kõige luulisemates, ilusamates värvides!

Punane, violet, oranž, roheline, sinine. Ja kollane on kui taevaliste suudlus teistega sulanud kokku...

Vähehaaval lõovad taevavärvid kahvatama ja teine pool taevast muutub tumesiniseks...

Udu tõuseb!

Tõuseb pikkamisi ja vaikselt nagu uni hällilapse laulele.

Mähhib loori pilliroostiku, üksikud puud all heinamaal ja terve kõrge merekalda. Ühendab mereranna taevaga ühiseks õhumereks. Ainult mustad metsade ladvad ülalt kõrgelt kaldalt jäävad udust esiootsa välja. Nad on kõrgel, kõrgel, just kui tõuseksid nad keset taevast...

Vaat', saladuslikust sängist tõuseb kuu ja hall udu muutub ta kiirte all peenikeseks kullatolmuks.

Ka rääk on jäänud vait; vaimude tund on käes... Nüüd murueit on kärmas käskimas, ta ilusad tütreid on ju lavadel vihtlemas.

„Kuula nüüd veel!“ — laulis laine edasi.

„Ma peatun siin rannal ja ei veere niipea veel tagasi. Ilusamad mälestused ärkavad mu hinges ja köidavad mind siia rannale.

Seal kivil istusid nad ühel niisugusel toredal suveõhtul... Mererüütli kasupoeg ja kaunim neidude seast, ta mürsja. Vana rüütli ei olnud kodus, muidu ei oleks armastajatel nii vaba voli olnud seal üheskoos istuda. Neiu, kes oli ühe lossiomaniiku tütar, jalutas tihti ülal merekaldal ja tuli ka harva siia alla, kus teda armsam alati ootas.

Aga miks räägin ma seda sulle võõras? — kahi-

ses laine tasakesi ja nagu järele mõeldes — vahest ei huvita see lugu sind sugugi?..

Armsam, kui ema hällilaul, kallim kui terve maailma vara on arm, mis lapsea unekõidikuist alles ärkab.

Oled sa lilleõit pannud tähele hommikutel, kui ta, kastevesi silmades, juba naeratab, tõusvale päikesele, õnnele?..

Oled sa kuulnud kagusid, kui nad on kukkumas kevadisel ilul? Või ei tuksu ja löö sul siis süda, kui viise laksutamas ööbik on toomel. Kenam veel, armsam on kallima hää, kui ta sind hüüab õnnele!

„Õnn kaasa!“ laulavad õrnemad õhud, „õnn kaasa“ kajavad metsadki ja orud... Kuid vaata siis ette, et õnne ei kaota: arm valekõidukuid põlgab!“

„Vaata ette! Vaata ette!“ laulsid lained nüüd kooris. „Õnnemunal õrna koore“, karjusid kajakad merel.

„Sina oled minu armsam vara!“ rääkis noormees neiu kõvasti vastu rinda pigistades. — „Sinu juures kasvab mul võim, nagu noorel kotkal; sinuga ühes lendaksin kas või ei tea kuhu maailmade otsa ja mul ei oleks sugugi igav. Sinu eest ei oleks mul ükski hind kallis ja igale hädaohule astuksin ma julgesti vastu. Isegi kasuisa ei kardaks ma, kui ta sind minu käest endale peaks tahtma...“

Mina ja sina oleme ühtinud ja lahutamata olevused; sind kaotada, tähendab kaotada elu. Sinuga ühes on mul surmgi magus...“

„Miks räägid sa surmast, minu kallis?“ ütles neiu.

„Eks ole me mõlemad ju noored, eks tuuka ja löö elu vägeval voolul meie rinnas? Elada tahame meie, elu on alles meie ees. Tulgugi tormid ja müristagu äike, see ei kohuta mind, sest me hoiame ühte...“

Kuid imilik... Salajane, arusaamatu kartus surub üksi olles vahel minu südant. Ma kardan... kardan meie õnne pärast. Mis ütleks küll rüütel, kui ta meie armastust märkaks?.. Nüüd, ainult need lained, see pilliroostik, need kivid, nägid meie armuavaldusi... Ma kardan su kasuisa, kardan ta hirmsaid silmi, mis mind nagu tahaksid ära neelda. Ma aiman hädaõhtu endale ja kardan sinu elu eest, kallim... Aga vahest on see asjatu tühine kartus ja muidu naiselik nõrkus...“

„Ja kuigi su kartusel vahest oleks põhjust, ei pea sa kellegi teise omaks saama, isegi siis, kui rüütel sind ihkaks endale... Sinu pärast võitlen kellega tahes, kas võidan või — langem. Kuid peleta kartus, kõik läheb viimaks meie õnneks.“

„Siiski peame meie oma poolehoidu ja armastust varjama kuni parema tulevikuni. Seda magusam on aga meil iga uus salajane kokkusaamine.“

Armastajad kadusid eemale. Nad suudlesid teineteist. Kui terasest valatud oli noormehe kuu, kui ta saleda neiu kõrval sammus.

„Õnnelikud!“ sosistas kastehein jaanilillele kõrva, see noogutas peaga ja uinus.

Ainult haldjad, kes kõrgel kaldal, puude ladvus istusid, tõmbasid oma viltused suud naerule ja itsitasid. Vist ei uskunud nad nende inimlaste õnnelist tulevikku.

Laine läks, kuid tema piisad sätendasid veel ranna-liival, kui veteneiu silmapisarad.

Uus laine veeres suurel müriinal asemele... „Mul on vallatusest „Püha-kari“ juures himu täis, kus ma oma õdedega võidu karglesin“ — kohises ta. „Siis jooksin ma tuisateles rannale ja paiskasin määratu sületäie merekõntsa liivale. Siin ta nüüd on. Ma armastan ikka inimestele midagi külakosti kaasa tuua, kas mõne laevatüki, vahest ka mõne surmukeha...“

Ma ei ole nõnda luuleline kui mu kõige noorem ja väiksem õde, kes sulle nendest noortest armastajatest jutustas... Ma jutustan lihtsalt, austan tugevust ja murran võimuga endale teed: ma olen — üheksas laine. Kui tahad, jätkan oma õe jutustust...“

„Vana lossikaru“ — ma kutsusin rüütli, kes siin lossis kord elas — ikka selle nimega. Oo, ta oli hirmus inimene, täis tüübiline mereröövel. Oma süsimustade põletavate silmadega ja kongis ninaga ajas ta igatühele kananaha ihule, kui ta, raske mõök käes, kellelegi tungis kallale. Naised värisesid ta ees... Kuid ta ei teinud nendega suurt tegemistki. Tal oli ju teine palju kasulikumat amet: laevu röövida...“

Nõnda kestis see mitmed head aastad. Korraga pamine rüütli elus muudatusi tähele... Ta ei käi enam nii tihti merel, vaid luusib kas ratsul või mõnikord ka jalgsi oma lossi läheduses maal ümber. Temaga ei ole õige lugu — räägime me isekeskis — ja ei olnudki. Vana „lossikaru“ armastab, miks ta siis muidu alati viibib nii iseendas ja nii mõttes... Teil, inimlastel juhtub ju sagedasti niisugune äpardus, mida teie nimetate armastuseks ja — mereröövel, olgugi kuri ja tusane, pealtnäha naiste ilu vastu jääkülmus ise —, oli selles ikkagi ka inimene — see olgu talle vabanduseks öeldud... Ah, hoidku taevas igatüht niisuguse rumaluse eest, kui sa kukud armastama ja sind vastu ei armastata! Ka meilgi lainte elus — on seda tulnud ette; ehk ma küll olen vilu merelaine, olen ma siiski mõnd meremeest pööraselt armastanud, ilma et vastuarmastust oleksin leidnud. Alles hiljuti ajasin üht kaptenit taga, kuid oma laeva jättis siiski mulle ja ma suudlesin selle tükkideks...“

Nojah, vana „lossikaru“ armastas jah! Ja keda veel?! Oma kasupoja pruuti, keda ta korda kaks kuzki oli silmanud...“

Oled sa neid lossi keldreid vaadanud? Sinna ei maetud mitte üksi röövitud varandusi, vaid ka neid, keda päevavalgusest taheti ilma jätta. Seal närbus ja kõdunes mõnigi sinusugune inimlaps — jutustas laine minu tähelepanu sinna poole pöördes. — Hirmsad keldrid, eks? Tuhat korda parem on surm, mis ühe pauguga tuleb, kui nende hirmsate võlvide alune elu ärapääsmise lootusetu ja pikaldase surma ootusega — arvad sa. Tõsi! Ka rüütli kasupoeg arvas sedasama, kui ta seal all viibis. Kuidas see juhtus? Vana „lossikaru“ oli ühel õhtul luusides neid mõlemaid kokkusaamiselt tabanud — rüütli ei olnud seekord üksi, vaid mõned ustavamad mehed olid tal kaasas — ta oli nad mõlemad lasknud kinni võtta. Neiu pandi ühte lossitorni kinni ja noor-

mees visati keldrisse, sest et ta neiu kaitseks kasuisale vastu oli hakanud. Taevas ei kaitse igakord armastajaid. Vaene poiss seal all sügavuses, oma pruudist oled sa igavesti ilma... linnuke on kassi käppade vahele sattunud ja temal ei ole enam pääsmist, sest kasuisa otsustas neidu kui mitte heaga, siis vägivallaga pidada endale. Ma ei hakka nende õnnetute meeleolu ega ahastust kirjeldama, see on iseendastki igatühele päevaselge ja — eks juhtu veel kuni tänapäevani teil, inimeste seas, et saatus murrab südameid...“

Laine peatus nagu midagi meele tuletades, siis kõneles ta edasi:

„Ma ei tea, mil kombel või kuidas nad lossist siiski said põgenema. Mäletan ainult, et tormine aeg oli ja rüütli ei olnud kodus. Vist oli neil lossis poolehoidjaid, kes nende õnnetusele tundsid kaasa ja neid aitasid põgenemisele. Ka ei ole mul enam aega, veteema on juba kaunis kuri ja kutsub mind. Näkid tahavad täna iseäranis lainte turjal sõita ja hullul tujul õotsuda: tuleb neil ju vahel niisugune paratamatu tung...“

Nägemiseni!..“

„Aga mis sai neist?“ karjun ma lainele järele, kuid juba ta kaduski.

„Aga juba on rüütel põgenejate kannul,“ jutustas järgmine laine, „kaugele nad veel minna ei jõudnudki. Hirm kangestas neidu, kui rüütel välvuvail silmil mõõgaga tungis noormehe kallale.“

Viimane hakkas vastu. „Tema või mina!“ vilksatas tal mõte läbi pea. Särisedes löid mõõgad vastamisi: Rüütli esimene hoop oli õnnelikult kõrvale löödud. Siis välkus haljas teras noormehe käes omakorda ja — mis sөө oli?

Kui piksest rabatult langes rüütel murule. Ta nagu muutus surmukahvatuks, kuna ta pärani laialikistud silmad klaasisel läikel näisid küsivat: mis on minuga juhtunud? Kas surm, mida ma heldel käel teistele olen külvanud, nüüd mulle endale nii järsku tuli?!

„Surnud! Taevas halasta! Miks pidi see nõnda tulema? Sa tapsid ta... veri... meie vaesed! Sinu käed on verised... Veri toob meie armule õnnetust,“ hädaldas neiu ja kattis nuuksudes oma silmad kätega.

„Nii oli vist taeva tahtmine... Mina ei tahtnud täiesti ta surma, ma kaitseisin ainult sind ja iseennast“ — rääkis noormees.

„Parata pole enam midagi! Nüüd oleme verega kihlatud: ärgu saagu see meie armule hauaks!“

Elu hinnaga olen su ostnud, verises võitluses su endale võitnud...“

Kärmosti hakkas noormees mõõgaga liivasse auku kaevama, kuhu ta rüütli mattis...“

Liiva sõmerad langesid kasuisa kalmule ja eemal hirnus ja trampis jalgedega rüütli sõjahobune, kelle ta oli jätanud võsastikku.

„Põgeneme enne, kui ta mehed lossist järele tulevad“ — hädaldas noormees ja haaras poolminestunud neiu oma sülle...“

Torm müris merel, lained jooksid ja karglesid üle kivide, kui hullud. Hele välk valgustas vahete-vahel

laine vihaseid harju. Siis haigutas merele ja maale seda suurem pimedus. Kõu taples tugevasti taevas ja maa, see värises ja oigas...

„Põgene, põgene!“ hüüdsime meie, lained. „Ehk halastab taevas ja ei nuhtle veresüüdi!“

„Veri ihkab vere hinda!“ sahistas pilliroostik põgenejate kannul...

Uus kõrgatus pani maapinna põruma, lai tulejuga loitis taeva all otse risti... Terve taevaalune põles, põles kui igavese tule lõõmav leek... Maa ja meri laulsid rüütli vägevat „Requiem“.

„Kuulsin Mardust kiljatama, laane nurgas nutamaie, metsa kaisus kaebamaie“. (K.-p.)

„Siin läheduses kuski oli vanasti väike kabel, mille alusmüüridki sinu päevil maasse on vajunud,“ jutustas uus laine mind veega pritsides. „Ühel õhtul oli see kabel valgustatud. Igatsetud silmapilk oli rüütli kasupojale ja ta mõrsjale kätte jõudnud, sest sel õhtul pidi olema nende laulatus...“

Pruudi nagu on kahvatu ja tõsine, samuti ka peiu oma, olgugi, et see pealtnäha külma rahu avaldab. Miks ei hõiska nende süda sees nii, nagu kord varem seal all mererannal? Kas kauaigatsetud ja loodetud õnn, kui ta on nii lähedal ja kättesaadaval, enam õnn ei olegi?!

Või ei usu süda siis enam selle õnne täiust ja suurst? — — — — —

Oues vingub ja kiunub tuul, nagu kaebaks ta millegi üle, mis talle kallis on olnud ja nüüd on läinud kaduma, vahest kolistab ta ülal väikese torni luukides ja löksutab uksele, kui kipuks ta vägisi kirikusse... Küünalde vaevaline valgus väriseb laes ja seintel liiguvad tontlikud varjud. Õudne on kirikus ja saladuslik hirm valdab tahtmatult noorpaari ja väheseid pulmalisi... Noorpaar põlvitab altari ette, kuna preester valmis on neid eluks ajaks üksteise omaks kōitma. Äkki käib tuulepuhang läbi kiriku: leinapärjad ja teised seinahetked liiguvad ja kahisevad, küünlad altaril on kustumas. Kiriku ukseid löödi pärani lahti. Keegi raudriides ratsanik sõidab musta hobuse seljas kirikusse ja otse pulmaliste sekka. Kõik kohmetuvad hirmsasti. Mõrsja kuldsõrmus langeb ehmunud preestri näppude vahelt kõliseses kivipõrandale. „Mererüütel!“ — karjatab pruut ja langeb sügavasse minestusse. Peigmees seisab kui kivistunud ja vaatab pärani silmil koleda ratsaniku otsa, kuna pulmalised hirmuga seinat ääre hoiduvad.

„Sure!“ kõmises ratsaniku hääl kui alt hauakeldrist, ja peigmehe punane südameveri pritsib pruudi valgele kleidile... Nagu noor heinputk, teravast vikatist läbi lõigatud, langeb noormees kivipõrandale pruudi kõrvale... Siis tõstab hirmus ratsanik minestunud pruudi juukseid pidi enda ette sadulasse ja kihutab tuldud teed tagasi, nii et hobuse kabjad löövad sädemeid...

Kuu tuli parajasti paksu pilvetombu tagant lagedale ja valgustas koledat pilti. Maas liival lamas ikka veel minestunud pruudi elutu keha. Must täkk tammus ja kraapis ta juures, sest ta oli ohelikku pidi noore naise keha külge seotud... Must ratsanik ise on kibedasti töös. Sinna kohale, kuhu kord mererüütel liivasse maeti, kaevab ta nüüd uut auku. Nüüd ongi ta juba valmis. Täkk hinnub kõvasti... Must rüütel lohistab neiu pool-elutu keha augu juure ja lükkab ta siis elusalt auku... Kuu pugest tasaselt jälle tagasi pilvedesse, vist mattis tal jälkuse hinge. Ta ei tahtnud seda pealt vaadata, kuidas rüütel värske haa peal jalgadega trambib...

„Venna surma olen ma nüüd mõlematele hirmsasti kätte maksnud, nad ei teadnud arvatagi, et mereröövliil veel üks vend oli, kes kaugelt maalt parajasti just nende laulatusle jõudis“ — põmises rüütel.

„Vend, sa võid oma vennaga rahul olla: sinu pruut puhkab rahulikult sinu kõrval!“

„Olgu pehme teie pulmavoodi!“ — irvitas kole rüütel ära sõites. — — — — —

Ilusatel suveöödel astu sa, võõras, siia rannale, kui vaikinud on linnud ja loomad puhkusel... siis näed sa mere ääres kivil kaht varju istumas, kaelustamas ja suudlemas... Siis näed sa neid. Ei siis liigu mere-lained ega sahise saladuslik pilliroog: keegi ei taha nende vaikset õnne segada...

Kuid pimedatel sügisöödel, kui pimeduses oigavad lained, — kui tontidel on pidu, siis... ära sa tule!

Mereröövel on väljas, ta vennaga otsib taga „oma“ pruuti. Ta kiristab hambaid, ta vannub küll saatust ja taevast... Kuid pruuti ta ei leia... ei leia igavesti: — ei armu vägivald seo!“

Vahutades tormasid vood ja vihaselt peksid randa... Sõnelesid suveöö armust, — pajatasid muinasajast valjust.

A. Tõnurist.

Külaskäik kindral J. Tõrvandi suvilasse.

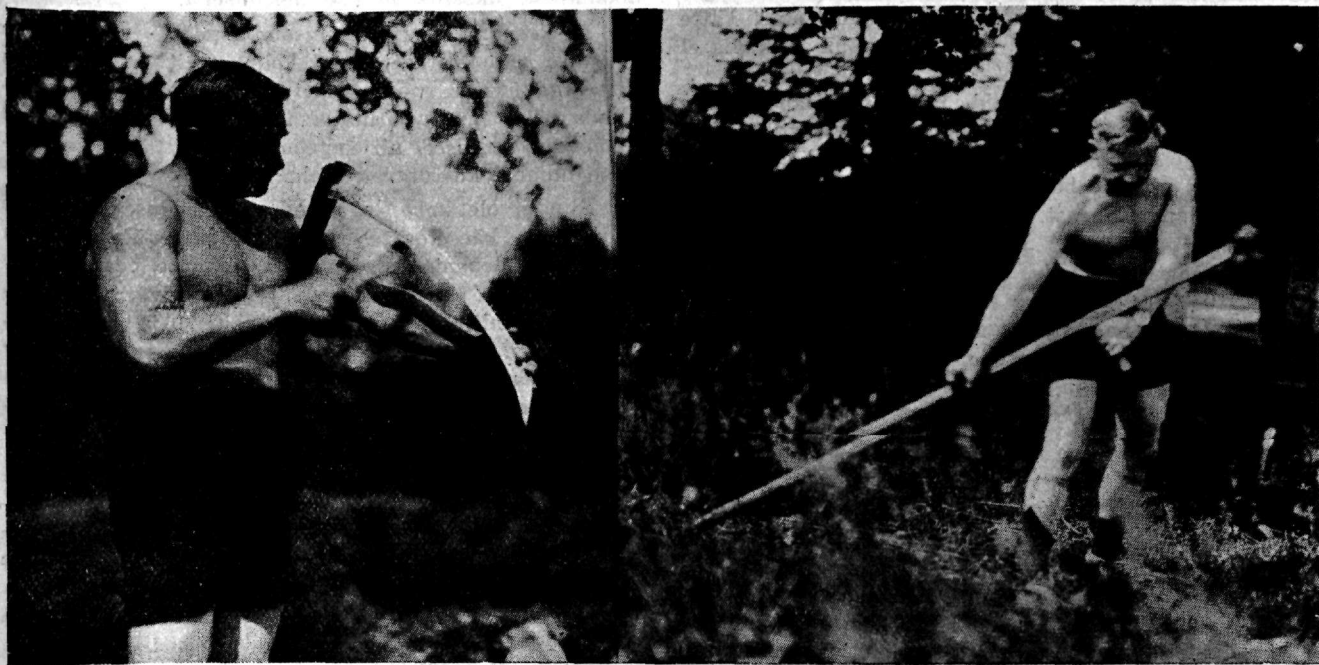
On varajane suvehommik. Päikese ketas ripub eemal metsa kohal, paisates laiali leemendavat ja rammestavat lõõska. Taevast on selge, pilvita: eilse ränga saojärele tootab tulla tänapüsivalt ilus ilm.

Meie omnibus ronib Marienbergi mäkke ähkides ja puhkides, nagu oleks tal sooritada mingi võimatult raske ülesanne. Tegelikult libistume me aga mäkke mängides ja masina jonnakas podin osutub vaid veetemperatuuri liigseks kõrguseks karboraatoris.

Pirita ristteelt mööda sõites tuleb vastu

Esmalt piki maanteed ja siis piki jalgrada jõuame viimaks kindral J. Tõrvandi suvilani, kust hoovab meile juba kaugele vastu (on parajasti maasikate valmimise aeg), aiakultuuri ninnatungiv ja köditav aroom. Peremehe enda lahke vastutuleku varal pääseb meie pilk kohe uitma peenardele ja mujale, kus noppimist ootavad tänavused esimesed maasikmarjad litsuvad mulle suhu kokku tubli veejoa.

Kindrali enda väsimatul juhtimisel on aed omandanud päris kultuurilise ilme ja parajasti lohkav aiavili annab meile tunnistuse, et tehtud töö pole jäänud ka tagajärjeta. Aia jaoks on

Kindral J. Tõrvand on suvila aias heinaniidul.

varajasi matkajaid. Need on üksikud suvitajad Piritalt, kes oma kopsude „sissetöötamiseks“ igal hommikul jalutavad ähmasesse suitsuvinesse uppuvasse Tallinna.

Äkki — käänak. Sõidame mööda ajakirjanikkude kodu eest ja väike nõks veel ning moodsa omnibuse nelja ratta pidurid kõik koos kuulutavad meile, et on aeg minna maha sõidukist. Teeme seda meeeldi, sest vahetada bensiini ja jumal teab kõik mille järele lehkavat omnibuse siseruumi haljendava ja päikeses sädeleva vabalooduse vastu on käega katsutavalt kasulik kaup igale tolmuseilt tänavailt pagunud linalasele.

olemas eraldi veevärk, mis aitab hädast välja nii mõnelgi vihmavaesel nädalal, kui tuleb elada üle suuremat põuda.

Aia kõrval lookleb suurepärase heinamaa, mille heina kindral niidab isiklikult vabal ajal. Mis aega üle jääb, seda kasutab ta spordiks, tehes m. s. jalgsi rännakuid (ka talvel) Koselt Tallinna ja tagasi. Veetes praegu siin oma suvepuhkuse, kindral J. Tõrvand on ühendanud kasulikkuse lõbuga: töötades ise aias ja lõhkudes niita lopsakat heina, omab ta ühtlasi suurepäraseid sportlikke naudinguid. Heinaniidust higine, võib siin igal ajal karastada oma keha Pirita voogudes, minnes pisut alla jõe juure.

Kui püss ei lase...

Mis on selle põhjuseks? — Raud laseb küll, ent alles laad juhib kuuli märki. — Mõned read laskesportlasele.

1.

„Eriti kõrgeväärtuslikkudeks tuleb lugeda kaitseliidu laskeharjutusi“, ütles äsja lahkunud kaitseminister hra Juhkam intervjuul ajakirjandusele.

Seda laskeosavuse tähtsust on kaitseliit õieti hinnanud ja sellele alale on suurt tähelepanu pühendatud, eriti just viimastel aegadel. Et laskesport peale laskurile endale otsekohese kasu on kõrgesti hinnatav ka rahva kaitsetubliduse tõstmise mõttes, on pikema harutusetagi selge.

Tuhanded käed hoiavad relvi, tuhanded pead on selle kallal kibedasti ametis, kuidas paremaid tagajärgi saavutada, kuid kahjuks ei saada alati kätte oodatud tagajärgi, olgugi et vahest ehk küllaldaselt määralt vaeva on nähtud.

Ei ole vähesed juhtumid, mil mees paneb välja oma kõige parema, pingutab ennast pikka aega, kuid tulemused ei parane ja lootusetult lööb inimene asja peale käega ning loobub oma armsamast, võib-olla ka ainukesest, spordiharust.

Momendi meeleolus paistab see ehk õige olevat, kuid põhijoontes ei ole sarnane teguviis millegagi põhjendatud.

Igast inimesest võib saada laskur, kui tema tervislik seisukord ei keela seda. Kuid laskuriks ei saada seega, et võetakse püss ja padrunid ja sooritatakse märgi „tulistamist“.

„Laskmine on kasulik, kaunim ja teaduslik spordiharu“ ütlevad ameeriklased ja seda täie õigusega. Ja meil kiputakse eriti viimast osa unustama. Siit tulebki väheste tagajärgedega „paugutamine“.

Õige laskekunsti arendamine seisab küsimuse põhjalikus ja järjekindlas uurimises, oma tähelepanekute ja kokkuvõtete tegemises ning nendele vastavas harjutuste läbiviimises.

Laskmine on kunst, mida kõige vähem saab teistelt või raamatutest õppida. Nagu ei ole kaht üksteisele täpselt sarnast inimest, nii ei ole ka kaht laskurit, kes laseksid täpselt ühesarnaselt. Tuleb ikkagi tuua sisse omapärane, isiklik moment, tuleb üldtõdesid ja reegleid kohendada enda järele ja mida osavam keegi selles on, seda edukamalt ta sammub laskeosavuse arendamise rada.

Nüüd kerkib ehk küsimus: kuidas seda teha? Nagu eelpool nimetatud, üldreegleid selle kohta üles seada ei saa, eriti veel „K. K!“ kitsastel veerudel.

Katsume siin kohal küsimust osaliseltki valgustada ja nimelt nendes kohtades, kus meie laskuritel „king pigistab kõige valusamini“.

2.

Nagu teada, laskmine oleneb kolmest põhitegurist:

- 1) relvast ja laskemoonast,
- 2) laskurist ja

3) ilmastiku oludest.

Isegi eeskujulik laskur ei saa häid tagajärgi korrapäraselt äraoleva püssiga ja vastuoksa.

Mitte haruldased ei ole meil juhtumid, mil asjata hädaldatakse oma püssi üle ja lastakse võõra mehe püssist.

Ilmastiku oludega arvestamist olen pannud tähele ainult harukordadel ja sedagi ainult meie esirinnas sammuvate laskurite juures. Rõhuv enamuse on aga oma „alalisele sihtpunktile“ truu, puhugu tuul paremalt või vasakult, paistku päike ükskõik millisest ilmakaarest, ükskõik millise heledusega.

Laskepordi harrastamisele asudes tuleb võtta uurimise alla eestkätt need kolm põhialust, selgitada välja iga üksiku mõju lasketagajärgede peale ja selgitada välja ning võõrutada ära just need negatiivsed elemendid, millised nii sagedasti „10“ tabamisel esimese numbri kustutavad maha.

Siin ei ole koht ega aeg mingisuguseks õpetuse andmiseks, käesolevate ridade peamine ülesanne on juhtida tähelepanu selle avaliku saladuse peale ja nimelt tegeliku elu kogemuste najal, kuivõrra põhjendatud on alaliselt antavad näpunäited ja juhtnöörid, millele n. n. rivilaskurid nii vähe armastavad pühendada tähelepanu, lugedes neid peaaegu väärtusetu „teoretiseerimiseks“ ja staabi ajude vaimusünnituseks.

3.

Esitaks püss.

See on element, mille kallale esimeses järjekorras hüpatakse ja mille kaela veeretatakse peaaegu kõik ebaõnnestused. Ja lõppude lõpuks mis seda viga teha — tema ei saa hakata vastu ega oma seisukohta põhjendada ega kaitsta.

Muidugi ei tähenda see veel, et püss on too süütu olevus, kellele midagi süüks ei tohi panna. On püss „praak“, siis ei jää muud üle, kui see panna käest ja kui tõsine invaliid lasta pensionile.

Kuid sagedasti leiavad just mitte invaliidid-püssid kibedat arvustamist — ja nendest kavatsemegi juttu teha.

„Minu püss ei lase!“

Kui püss ei lase, siis on tema haige.

Haigus arstitakse välja, kui ta ei ole mittearstitav või surmatõbi. Selleks tarvis esimeses järjekorras otsida üles haiguse põhjused.

Ka püssi haigused on põhjustatud, seega siis ka kõrvaldatavad.

Liikudes laialdastes laskurite ringides on kuulda peamiselt ainult ühest haigusest: raua õõs on kulunud läbi. Ränk süüdistus — surmatõbi.

Mis teha — arstipaun lahti ja õõne kaliibri kontrollimise lekaal välja. Harilik pilt: peenem pulk lä-

heb läbi, keskmine hammustab, kuid praaki ei taheta mokaade vahelegi võtta! !

Nii siis, kui püss on haige, siis töbi on mujal.

On täiesti tõi, et meie püsside rõhuv enamus on haige, on tõsiselt haige, kuid kahjuks sealt kohalt, kus viga seni õige vähesed on otsinud.

Haige on püssidel raua ja lae koostöö.

Siit hakkab püsside ravitsemine, anname siin kohal õiget rohtu — saab ka suurem osa püsse terveks.

Rauad lasevad, laed juhivad kuuli märki“. See on alustõde, millele rajatakse relva tabavus ja seega tema väärtus.

Toome selle selgituseks mõned näited.

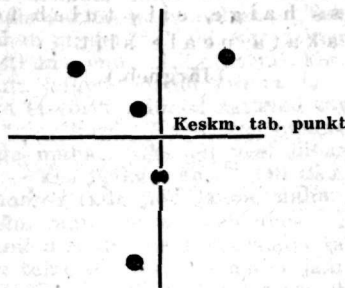
Käesoleva aasta pataljoniülemate kursustel toimetati katselaskmisi väljaselgitamiseks, kuidas mõjub mitmet moodi raua laele asetamine tabamuste asetamisele. Laskmist toimetati 8. mail Tondi tiirul.

Vaatluse alla võtame ühe ja sama tabamispildi.

Laseb kol.leitn. K. Vene vintpüssist nr. 1.143.852.

Laskmine algab viielasulise seeriaga normaalolukorras püssiga: raud istub vabrikus juurepassitud lael, rongad ja kruvid on normaalselt pingutatud.

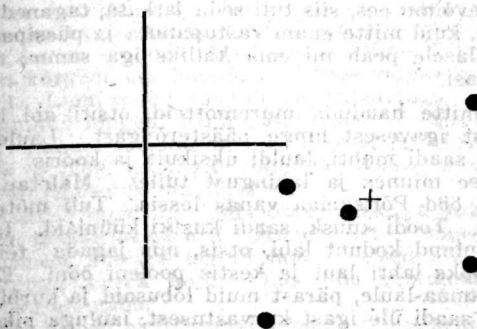
Saja sammu pealt istudes pukilt lastes annab püss täiesti keskpärase ja sihtpunkti suhtes õieti asetatud tabamuspildi (vaata joonestus nr. 1).

Joon. nr. 1

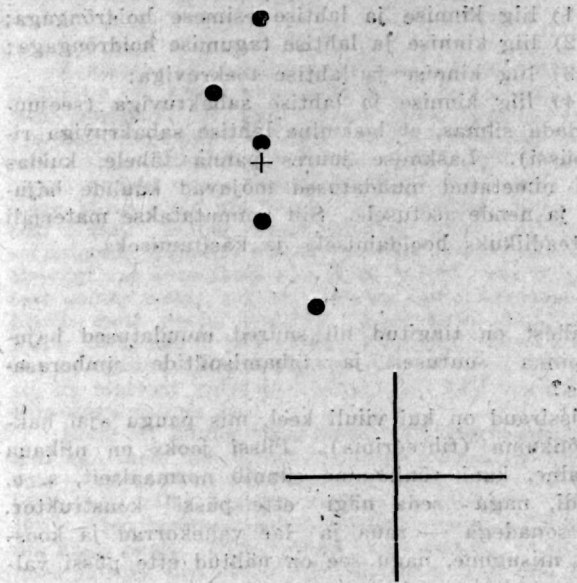
Nüüd asetatakse raud ümber laele, mis on kõver paremale. Olgu siin kohal tähendatud, et lae kõverused, millest siin kohal on jutt, olid väga pisikesed, silmaga vaevalt märgatavad.

Teine seeria kuule istub paremale (vaata joon. nr. 2), keskmine tabamuspunkt (märgitud ristikesega) isegi 7 sm võrra. Seda seitsmekümne meetri peal. 300 m peal teeb see välja üle 30 sm ja keskmine tabamuspunkt on viidud kümnendast ringist viiendasse!

Joon. nr. 2

Järgmine katse toimetatakse laega, mis on kõver ülespoole. Siin tuleb veel suurem kõrvalekaldumine ette: keskmine tabamuspunkt asetub normaalsest kõrgemale 11 sm (vaata joon. nr. 3).

Joon. nr. 3

Vastupidine on lugu allapoole kõverate laadidega. Käesolevate katsete seerias viis allapoole kõver laad kuulid normaalsest keskmisest tabamuspunktist tervelt 16,5 sm! (Vaata joonis nr. 4!)

Joon. nr. 4

Piirdume seekord ainult nelja katselaskmise tulemustega.

Need väikesed, vaevalt märgatavad defektid lae juures viivad igal juhul kuulid mustast sõõrist välja.

Niisuguseid katseid võib toimetada terve rida ja huvitav ning kasulik oleks, kui laskurid ise ka neid toimetaksid. Soovitatav oleks viia läbi järgmised katse-laskmised:

- 1) liig kinnise ja lahtise esimese hoidrõngaga;
- 2) liig kinnise ja lahtise tagumise hoidrõngaga;
- 3) liig kinnise ja lahtise toekruviga;
- 4) liig kinnise ja lahtise sabakruviga (seejuures pidada silmas, et laskmine lahtise sabakruviga rikub püssi). Laskmise juures panna tähele, kuidas eelpool nimetatud muudatused mõjuvad kuulide hajumisele ja nende asetusele. Siit ammutatakse materjali relva teadlikuks hooldamiseks ja käsitamiseks.

4.

Millest on tingitud nii suured muudatused hajumise pinna suuruses ja tabamispiltide ümberasetamises?

Püssiraud on kui viiuli keel, mis paugu ajal hakkab võnkuma (fibreerima). Püssi jooks on niikaua normaalne, kuni võnkumine sünnib normaalselt, s. o. niimoodi, nagu seda nägi ette püssi konstruktor. Teiste sõnadega — raua ja lae vahekorrad ja koostöö on niisugune, nagu see on nähtud ette püssi valmistaja poolt.

Paneme viiuli keelele kuhugi sõrme peale ja tõmbame uuesti poognaga, saame hoopis teistsuguse heli, sest keele võnkumine muutus teistsuguseks. Samuti on lugu ka püssirauaga. Puutub laad raua

teistmoodi või teiselt kohalt kui see normaalselt peaks sündima, muudab raud oma võnkumist ja selle tagajärjel — püss oma jooksu.

Raua võnkumise muutmine oleneb ainult laest. Kõige paremini ja tühtlasemalt laseb täiesti lahtine raud, kuid niisugust rauda ei saa meie käsitada ja teiseks niisugune raud on liig tundlik väliste mõjude vastu.

Pidades silmas, et püssi korraliku laskmise aluseks on korralik raua ja lae koostöö, saame ka aru, miks vähemgi lae mitte ettenähtud kokkupuutumine rauaga, iga vähemgi raua ja lae vahekorra muutmine toob endaga kaasa ka püssi jooksu muutmise.

Siit selgub, et peame püssi hoidma kui „silma-tera“: ei tohi teda pörotada (raud muudab oma asetuse lael), ei tohi lasta liig niiskeks või kuivaks minna (laad tõmbub kõveraks ja tekivad raua ja lae vahel uued toetuspunktid); kruvid ja hoidrõngad peavad olema kinni ettenähtud määraneni (muidu muutub lae asetuse lae suhtes) jne.

Siin on palju üksikasju, mida laskur ise peab uurima välja, tegema kindlaks ning arvestama iga kõrvalmõju ja selle suuruse.

On püss haige, siis tuleb tema arstimisega hakata peale siit.

(Järgneb.)

A. P.

Aidu.

Katkeid sõduri päevaraamatust.

M. R.

1.

Taganesime Tartust. Meeste hulk muudkui sulas. Hale oli neile järele vaadata, kui nad lahkusid meist hulgakaupa. Oo jooksul läksid ära pooled mehed. Paari päevaga oli 130-mehelisest kompaniist jäänud järele 30. Ei ole kõige selle üle midagi imestada. Pidid olema raudsed närvid ja ükskõiksuse tunne kõige vastu, mis tulemas, või hiigla isamaa-armastus, mis sündis tol lootusetul ajal minema ühes kompaniiga ja mitte jääma maha koduse katuse alla äraootavasse seisukorda.

Kes kõige peale vaatamata ühes tulid Aitu, olid mehed, kes väärt mehe nime. Nad olid käinud läbi puhastustulest. Niisuguseid julgeid salku kogunes mujalegi, kus vaenlane oli peale tungimas — Kärstnasse, Paidesse, Tallinna alla. Eesti riik võlgneb neile mõnesajale vabatahtlikule tänu oma olemasolu eest, sest need ei vankunud, vaid vaatamata võimatule seisukorrale jäid truuks oma aadetele ja läksid võitlusse elu ja surma peale, olgugi et ei olnud lootust võita.

Meeles mõlkusid, mul Eino Leino laulu sõnad:

Mis on kaunim:

Loota, et vabadus koidab,

Oota, et valgus võidab

Ja võidelda valguse eest?

Või võidelda

Teades, et vabadus ei koida,

Teades, et valgus ei võida,

Ja ometi võidelda?

Mis sündis tol ajal mujal, sellest ei teadnud me siis midagi. Meil oli ees Aidu. See Aidu on jäänud mulle meele mingisuguse mõistatusena, õnnelikult lõpnud unelmana. Liiguti ja oldi nagu mingisuguses unelagude vallas. Igapäevne elu oma halbade muredega oli jäänud kuhugi seljataha, elati ainult momendile. Oodati, mis toob silmapilk. Kaugema üle ei mõeldud, oli kartus vaadata kaugemale. Tulevik oli tume. Kaugel vaimusilmade ees virvendas juba must meri, mis võtab vastu meid, kui taganedes jõuame viimaks välja sinna. Keegi ei lootnud jääda ellu. Sellele käputäiele meestele oli ükskõik, mis neid ootab ees: oli seni taganetud ülevõimu ees, siis tuli seda jätkata, taganeda kuni igavikku, kuid mitte enam vastupanuta ja püssipauguta. Ei, vaenlasele peab minema kalliks iga samm, mis ta astub edasi.

Et mitte haududa muremõtteid, otsiti abi laulust — sellest igavesest hinge päästerõngast. Lauldi, kui natukegi saadi mahti, lauldi üksikult ja kooris. Lauldi lahingusse minnes ja lahingust tulles. Mäletan jõulu laulpäeva ööd Põltsamaa vanas lossis. Tuli mõte teha jõulupuu. Toodi kuusk, saadi kustki küünlaid. Igaüks, kes oli tulnud kodunt läbi, otsis, mis jagada teistega. Lõpuks läks lahti laul ja kestis pooleni ööni. Esiteks lauldi isamaa-laule, pärast muid lõbusaid ja kurbi viise. Lauluga saadi üle igast kurvastusest, lauluga pikendati rõõmuhetkeid. Kui üks alustas mõne laulu, ei lasknud teised end kaua oodata. Varsti kõlas kolmekümme-

meheline koor õhtu vaikuses, tuisu keerus või talutoa umbses õhus.

2.

Aidu lahingute ajal tuli meie kompaniil seista Lahavere külas, tagapool reservis. Kui Aidus algas lahing, sõitsime küüthobustel laulu lüües tuhatnelja sinna, kuhu abi tarvis. Enamasti olime vasakul tiival metsas, et hoida ära ümberhaaramise võimalus.

Vaenlased olid juba paar päeva tagajärjeta pommitanud Aidut ja ta ümbrust. Nad kuulsid aga endist viisi rõõmsat laulmist. Olid vihastanud: „Me pommitame neid ja nemad laulavad! Neil peab olema käepärast suured jõud, ega nad muidu suudaks nii edukalt vastu panna.“ Muidugi, meid oli „palju“ — igapäev tuli seista kümne enamlase vastu. Ja seesama vahekord jäi püsima kogu sõjaaja. Kokku oli meie rügemendis 70 meest. Vaenlasi tuli meie peale 700 ümber kahe suurtükiga.

Esimene pomm, mis lasti Aidu peale, lendas talle omase vihinaga, langes maha lõhkemata, kuuldus ainult kriuksatus. Meie mehed selle asemel, et vaadata ümber, kust leiaks hädakorral varju, jäid üsna rahulikuks ja üks ütles: „Rehealuse värava ajas vist lahti.“ Pärast saimegi teada, et üks pomm tõesti oli kukkunud rehe alla ja õhusurvega lõõnud lahti värava.

Vaenlasele oli kindel tööpäev: hommikul kella kümne paiku hakkasid sõdurid koonduma ja peale tungima. Lahing kestis õhtu pimedani. Siis läksid nad jälle tagasi öömajale.

Meie kompanii asus kord Aidu külje all Kose külas. Kompanii ülemale tuleb mõte saata mehi kaugemale külje peale varitsemise vaenlast. „Tehtud — seitse meest, kes tahab minna?“ Neid, kes tahtsid minna, kogunes viisteistkümmend. „Liig palju! kes tahab maha jääda? Ainult julged võivad minna ja ainult seitse meest, rohkem ei või!“ Mõned astuvad tagasi, et „üks-kõik, läheme teine kord.“ Teisi, kes nõrgema tervisega, kästakse jääda maha. Üks oli veel ülearu. Vaatame üks teise otsa — kes jääks maha? Oli üks kaunis nõrga tervisega. Anname talle nõu jääda maha. Ei, tema ei jää, jäägu mõni muu, tema tuleb ühes. Lõpuks ei andanud kompanii ülemal muud kui andis talle luba tulla kaasa. Keegi teine ei oleks ka maha jäänud, oleks vihanud. Läksime — ühes ohvitseriga üheksa meest. Tulime võsastikust välja, näeme: vaenlase ahelik liigub, võib-olla terve kompanii. Mis muud kui tuli selga. Seda jooksmist, mis neil siis oli. Vastu lasti ka mõni pauk, aga siis kadusid ära külla.

Sel kohal oli töö lõpetatud. Tulime tagasi võsastikku nõu pidama, mis nüüd teha. Otsustasime minna veel kaugemale külje peale. Liikusime võsapiidi edasi. Tulime välja ühe hurtsiku juure ja nägime teel liikuvat heinakoormat, mille ümber sõdurid.

Kõmmutasime teda tükk aega. Siis silmasime all külas sõdureid. Ei julgenud enam minna edasi. Korraga näeme — heinakoormalt kistakse maha kuulipilduja. Silmapilk on ta seatud korda, ja meile tuleb kolmesaja sammu pealt kaela kui rahet. Selle vahe sees saadi valmis korraldamistega ka külas. Ka seal hakkas töötama kuulipilduja. Kahelt poolt õmmeldi meid. Olime pealegi sattunud niisugusele õnnetule kohale, et tagasi ka ei saanud. Mäekingust olime tulnud üle — tagant kõrgem, ees lagendik. Olime valges lumes nagu pöglil. Lumi muud kui tolmab ümberringi. Mõtlesime — kadunud hinged! Kuid põmmutasime vastu mis võisime. Naaber mu kõrval tõstab pead ja seletab: „Näe, kuidas tibladel tesikleib tolmab!“ Naera hingepõhjust kas või viimisel silmapilgul.

Päästis meid udu, mis õhtu tulekuga kattis maa. Tulime tasahiljukesi ära. Muud häda ei olnud kui ühel oli sõrmest kuuliga lastud läbi. Teised olid rõõmsad, kui tulime tervelt koju. Olid juba kaotanud lootuse meid elusalt näha.

Sel päeval ei tunginud vaenlased enam lausa peale.

Järgmisel päeval olid nad toonud teise suurtüki neljaltollilise lisaks ja pommitasid meid kaks päeva kahest suurtükist. Aidu ümbrus oli nagu üles kiintud, veski ise jäi terveks. Nii kestis see nädala-päevad: suurtükitele järgnes kallaletung ja kallaletungile suurtükitali.

3.

Araminek oli vaenlasele äkiline ja tore. Mäletan — laskmine oli kõige suuremas hoos — mõlemalt poolt. Meie kompanii oli jälle vasakul tiival metsas, et hoida ära ümberhaaramist. Ligines õhtu. Meil tuli mõttesse jälle minna vaenlast ärritama. Läksimegi. Liginesime metsa mööda nende seisukohtadele. Nad olid tulnud Kose külla, kust me ööseks välja tulime. Seal lasksid nad Aidut. Seitse meest jätsime igaks juhtumuseks seljataguse kaitseks metsa ja seitse meest läksid edasi. Eelvägi sai õnnelikult ühe Kose taluni, mis seisis teistest eemal metsa serval. Näeme, suur vaenlase ahelik liigub meie peale, vedades ühes kaht kuulipildujat. Kohe juhiti nende peale tuli. Vaenlane pööris kohe ümber ja hakkas silkuma tagasi. Teised seitse meest jooksid ka metsast välja ja kõmmutasid tuld tagant järele. Pimedaga tulime ära.

Enne oli lahing täies hoos, kära kogu maailm täis. Kui aga meie seitse meest avasid vaenlasele küljepealt tule — viiest püssist ja kahest automaadist — jäi korraga kõik vait, rahu segasid vaid meie püssid. Vaenlane jättis Aidu laskmise seisu, sest teda ennast hakati laskma külje pealt. Meie mehed jäid kuulama, et mis vaenlasele juhtus, kas läksid nad isekeski tülli või mis seal on. Kui siis vaikis ka meie laskmine, poleks nagu olnudki sõda — sõjakära asemel ilus vaikne talveõhtu, nagu nõiakepi loodud. Puud härmas, kerge uduvine ühendab õhtuhämaruses puud ühiseks metsakoguks. Meie neliteistkümmend meest sammuvad tõsiste nägudega, püssid seljas, tulnud teed tagasi kodu poole. Sel õhtul ei kõlanud enam paukugi.

Järgmisel hommikul ootame põnevusega, millal see müra ja kära jälle algab. Asjatu ootus — ei kõla kustki paukugi. Ja mis me kuulsime, oli üllatuseks. Keegi esitaks ei uskunud. Eelmisel õhtul olid vaenlased lahkunud aidueelsetest küladest ja lasknud jalga.

See ahelik, mis sattus meie seitsme mehe peale, oli tahtnud tulla metsapiidi meie seljataha. Selle kordaminekul oleksime olnud kadunud. Saatus juhtis meie luurajad õigel ajal kohale. Ja kui siis vaenlasele ootamata metsast hakati andma tuld, pistsid nad tuhatnelja Kose külast välja, jättes maha kaks kuulipildujat, millel nad pärast öösel käinud järele. Kes seda teadis! Üks talumees veel suurendanud nende hirmu: „Valgeid tuleb mis mustab!“ Ustus sõna pealt ja pandud plagamata.

Siis algaski vaenlasele see hale taganemine, kus temale kuidagi ei tahtnud jõuda järele. Istusime küüthobustel, lasksime laulu ja ajasime vaenlast taga, kes igalt poolt, kuhu jõudsime, oli lahkunud mõni tund varem. Ühes mõisas olid nad kúpsetanud kooke, kui saanud kuulda, et liginevad meie mehed. Olid jätnud koogid, taina, tule ja panni sinnapaika. Küll oli mõnus varustada külma kõhtu sooja koogiga. Meeste meeoleolu oli tore. Kergeis riideis kahekümne kraadi külma käes sõites ei kaevanud keegi külmavalu.

Viimane muretut lõbus laul kõlas meeste suust veel Vaimastvere mõisas, kus peatusime päeva. Mehed ostsid külast võid. Leiba ja piima saime mõisast. Külalisteks paluti ümberkaudsed neid. Korraldasime piduõhtu. Olid mõned naljaettekanded ja tants. Tähtsime väsimuseni. Peale tantsu tuli pidusöök. Esmalt söödi ja joodi peale kohvi. Siis algas sama laua taga laul, mis kestis kella kümnest õhtul kella neljani hommikul. Lauldi läbi kõik, mis aga teati. Tarvis oli ainult alustada laulu, siis läks kõik iseendast. Hommikul vara liikusime edasi.

Liginesime Tartule.

Kuude

Maila Talvio romaan

Soome vabadussõjast. Soome keelest tõlk. L. K. (Järg 24)

— Olge tasa. See on nii ilus ja kurb. Mehed vaesekesed on nii kaugel kodust.

Muulased laulsid tõesti täie igatsusega, sellega, millega inimene laulab ainult siis, kui ta südames on mure. Anna-Liisa Nahisele näis, nagu oleks kogu inimkonna igatsus nuuksunud seal ta rahva rõhujate laulus. Sõnulseletamatu kurbus hakkas rõhuma teda. Äkki pigistas ta mõlema tütre kätt, mis olid ta soojas kaenlas.

— Jooke ja tooge Tuunalt kirikuvõti. Lähme sinna, sealt saame lohutust.

— Kas ema on siis kurb? hüüdis Lydia, juba natuke maad eemal. — Kas ema kardab siiski, et isale tehakse halba?

Milja seisis aida trepil ja sõi vesikringlit. Ta ütles, et Riikka läks äsja kirikut puhastama.

Riikka oli tõepoolest kirikus, aga ta ei olnud nüüd puutunud puhastamistöösse. Ta istus tavalisel kohal, olles end unustanud vaatlema ristinaelutatut altaripeildil. Kui ta kuulis uktsel samm, siis ta hüppas üles ja seisis pingul kaitseasendis, otsekui oleks ta valmis armsa kiriku kaitseks minema kogu maailma vastu. Anna-Liisa Nahinen süles teda ja vajus pingile ta kõrvale. Mõlemil oli süda nii raske, et tundus, nagu oleksid mäed neid rõhunud.

— Kui ma teaksin neist vähemalt midagi, mõtles Riikka Tuuna. Kas nad elavad või on surnud? Kas nad on vangis? Kas neid piinatakse? Kas nad on minule pahased? Ja ta ohkas sügavasti, kui ta oma mõtteis ikka uuesti ja uuesti kordas neid küsimusi.

— Miks nad on vaenulikud ta vastu? mõtles omalt poolt Anna-Liisa Nahinen. Meeste mees ta on. Jumala mees ta on. Jumal, kaitse teda!

Tütartlastel oli külm ja nad muutusid rahuks. Aegamööda hakkasid kiriklaproua ja Tuuna tütargi kõnelema. Õpetajaproua pidi homme minema Südamaa Miinat vaatama ühes Huldaga, Tuuna perenaise hoidjaga. Kui ta haigus on tõesti veel parandatav. Haigemajas on mõnigi saanud äbi pealtnäha lootusetuski seisukorras.

Päike oli ju läinud looja ja suured õhtutähed vilkuskid vana surnuaia kohal.

— Siit läheb ikka kergema meelega, ütles proua Nahinen.

Riikka Tuuna hääl kadus kiriku võtme roos-

tetanud hääle raginasse. See oli talle armas ja tuttav hääl.

Maikuus tuli Kankaa kihelkonna taludesse käsk, et mees ja hobune tulevad saata kindlustöödele. Selle ümbruskonna meestel ei olnud pikk tee, sest Maahiste mõisa ümbrus oli see strateegiliselt tähtis paik, mida nad pidid varustama.

Tegi teatud määral raskusi sobiva mehe leidmine. Ta pidi olema laisk, aga kavalal kombel, nii et teda ei saadud kinni. Ta pidi olema heasüdamlik, nii et ta ohvitseridele vastu ei hakanud. Ta pidi ka olema usaldusväärne, nii et tema kätte võis usaldada hobuse.

Tuuna meestest leiti Johansson, moonasulane, kõige kohasem olevat kindlustöödele minema. Hobuseks sai ta vana Virma. Johansson ei olnud enam noor ega taltsutamatu. Tal oli juba kaheteistkümne-aastane tütar ja teiselt poolt poeglaps esimeses eluaastas. Ta ei joonud, oli aeglane, aga ühetasane oma töös. Tuunale oli ta olnud juba kuuendat aastat.

Saades kevadkülviga valmis ja kartulid maha, ulatas ta käe naisele ja lastele ja astus, pisaraid neelates, vankrile. Tal oli niisugune hull loomus, et pisarad tulid nii hõlpsasti. Ei seepärast, et seal nüüd hing läheb. On ju seal teisigi selle nurga mehi. Mäkimatkastki on Salenjuss.

Küll talle oli seletatud seda niisugust töömaad, aga ta siiski ei osanud kujutleda, milline see oli. Ei, ei olnud ime, et Paranta peremees oli läinud hulluks. Küll juhtus see Almagi õige halba kohta, see nende Alma.

Mõisa ümbruses ei olnud enam põldusid ega külvimaad, ei metsi ega aedasid, vaid nii kaugelt kui silm nägi oli liiva ja mulda, kraave, koormaid, inimesi, hobuseid, sõiduriistu, laske-riistu, tööriistu, raudteeroopaid, aedu puust ja ämblikuvõrgu-taolisi aedu, laudadest kokkulöödud kuure ja hütte. Ei, ei olnud ime, et Paranta peremees segaseks läks. Kas see Almagi oli veel täie mõistuse juures?

Vana Virma vedas vastumeelselt, käies tasa ja kõrvu teritades. Johansson istus põksuva südamega koormal ja ajas mingi hirmutava nägematu võimu käsul hobust jooksma. Kogu ta meel läks tagasi koju, sinna tupp, kus

ta naine seisis suitseva lee ees ja kus ta seitse last täitsid pingid, sängid ja hällid ja tühja koha, mis oli laua ja lee vahel. Niisugune oli siis sõda. Ja kuis ta viimati täitsa kiusu pärast jättis heinajäänused lauda ette, kuna ta teadis, et see Riikkat pahandab. Ja piima oli ta salaja saanud laudatüdrukuilt palju kordi. Ja Johansson see oli, kes jättis kartulikoopa ukse lahti, nii et külm tungis koopasse. Johanssonil naersid lapsedki, kui Riikka oli läinud. Aga Riikka ju ainult head mõtles sellega, kui käis neil ja tõi sinna riideräbalaid ja kardinaid ja käskis pesta ja puhastada. Ja katsus küll vanamoor, kuigi niisugune saamatu oli, kui ma ta võtsin, kuidas ma sattusingi kord pühapäeval niisugusele teele. See oli maikuus nagu nüüdki. Tema, Johansson, sõitis tühjal hobusel ja tüdrukul oli kanda seitsmekilone võipütt. Pütt passis hästi tühjale vankrile. Tüdruk oli paks ja tore. Hauveden soo ääres astusid nad vankrilt maha. Seal oli küün... Aga see on sõda. Endine elu on jäänud kaugele, endine elu oli õnnelik ja rahuline. Ei kuuldu veel pauskusid, ainult tasast särinat ja tagumist. Kus kasvab küll tänavu aasta vili Maahiste elanikele? Virmagi kuulab paugutamist ja vidinat. Mis värk see võiks olla, mida mehed kõitega kahel pool tõmbavad. Neid on kaks... neli... kaheksa... pikk rida mehi kõie otsas kahel pool. Nad pingutavad ja pingutavad... seisatavad. Hih! ja hakatakse jälle liikuma. Mis on, mida nad tõmbavad? Taevaranna vastu seisab mingisuguseid torne, mis ei ole kivist ega telliskivist — mis nad võiksid olla? Nende läbi särab sinine õhk. Mis imet need on? Johanssonile tuleb tunne, et need on midagi väga hädaohtlikku. Ehk nad on mingist plahvatavast klaasist, mis peab minema vaenlasele silma ja võtma temalt nägemise. Ja need on siis jooksukraavid, mis ussidenä lähuvad läbi põldude. Need on need praegusaja ojad. Siin tehakse siis liha... See kuuldus muinasjutuna, kui Pietikka sellest kõneles, see tundus muga vanagi, aga kui see tuleb nii lähedale, siis see kõigest hoolimata ajab hirmu peale. Kuidas see õige tundub siis, kui siin paugub, kui inimesed langevad ja veri voolab? Mida pergelit see hobune siin tukub. Kui peab minema, siis tuleb minna. Ja vaevalt küll elusana sest mängust pääseb. Võis vist küll olla viimne kord, kui nägin väikest Jalli, kes on nii lihav ja terve poiss, kuigi läinud talvel oli haige. See teereis ei peaks kestma rohkem kui kolm nädalat, aga tundub nii, et tuleb surra kõikide nende surmasinate keskel. Noh mida pergelit!..

Johansson kirus hobust, aga ise oli üha hirmul. Kole pauk oli kärgatanud. See oleks peaaegu viinud maa jalgade alt. See võis olla see, mis pani need kraaviääred lõhkema. Ei, ei siit pääse iialgi elusana. Väike Jalli ei mäleta

isa, kui kasvab suureks, kuuleb ainult, et isa läks kindlustustöödele ja suri sel teekonnal.

Sätendavas päikesepaistes puhkesid puud ja laulsid linnud. Seal pani saunaait kartuleid. Siin oli kanu ja lapsi ja ämber. Seal algas niisugune ala, kus ei näinud puud ega kuulnud lindu ega mänginud lapsed ega nokkinud kukk tera maast. Need olid Maahiste mõisa suured põllud, kus varem oli olnud vilja kui metsa. Maailm oli veel selle hüti kohal tuttav, kodune ja otsekui Jumala loodud — siin tuli Jumal meele. Sest ta ei olnud viljelnud jumalasõna ja usku juba kaua aega. Nüüd hakkas mõtlema, et Jumal on teinud selle maailma siin, selle rohelise, kus naine pani kartuleid maha ja lapsed tegid päikesepaistel pärgi võililledest. Too maailm seal on liivakarva ja võoras. Seal ei tulnud kevad. Hingetud esemed nagu ketid ja kruvid ja mutrid olid seal hääldes ja kui mõnikord nendesse tulebki elu, siis on see niisugune, et keegi enam ei hinga, kui nemad on teinud puhastustöö. Kes on loonud selle maailma? Kas saatan või? Johansson oli viimastel aastatel olnud parem sõber saatanaga kui jumalaga. Sõbrad kõik tunnistasid saatanat kellekski, aga Jumalat vaevalt naerugi vääriliseks. Ta siis õieti ei tahtnud seda halvemat maailma panna saatanaga arvele. Inimene ometi oli loonud tolle kilomeetrite pikkuse prügikasti. See oli inimese tegu. Äkki sattus ta naela pähe: kapitalistlik maailmakord. See'p see oli: kapitalistlik maailmakord. Tal oli parem olla, kui ta nüüd teadis, kelle vastu ta võis juhtida oma süüdistava viha. Kapitalistlik maailmakord — see oli pooleldi papp, pooleldi pürjermeister, nimelt niisugune söödik, kes oli nuumatud vaese rahva higi ja pisaratega. Nagu sipelgad askeldasid inimesed seal liivahunnikul, nuumates söödikut. Teda ei olnud näha. See istus oma kambris samettoolil, suitsetas sigarit siidmüts peas ja rüüpas vahetevahel pika korgiga pudelist. Maha laskma oleks ta pidanud, piigiga oleks pidanud ta pistma. Seis... too seal, mida nad veavad... see on kahur! Nüüd nägi seda selgesti. Seda veetakse rataste peal, seal on kael ja suu. Küll siin läheb sodiks see paks-magu, kui ta poeg kirikulaule laulab. Las' laulab. Seda ütleb Pietikkagi, et ei tule head enne kui tehakse liha. Ja hunniku kaup.

Mäe peal tuli hobune vastu ja Virma hirnus kohe sellele. Hirnuva naerutusega tervitas Johanssongi tulijaid. See oli ju Salenjuse. Oli õnn, oli tõesti õnn, et ta siin esimesena kohatas oma küla meest.

— Noh nii, mis häda siin siis on, seletas Salenjuse, — kui sellega harjub. See on see diplomaatlik elu. See segadus on redel, mida mööda proletariaadi asi ronib kui orav. Sügisel, sügisel see paugatab. Sellest tuleb põrgulik mäng.

Johanssonn neelas pisaraid, nii röömsaks muutus ta. Mitte nii palju sõnade pärast, mida ta kuulis, kui tuttava, julge hääle pärast, mis korruga tõmbas ta üles rõhutatud meeleolu orust, kuhu ta oli kukkunud, kintsud püsti, nagu hobune kraavi.

Tal oli täna olnud niisugune tusk, et ajas röömu pärast nutma, kui nüüd kohtas oma küla meest.

— Ei, ei õrnus siia kõlba. See kõik on lapsepõlveaegne. Nüüd ollakse diplomid, või diplomaadid või kuidas. Põrgu kõrgeid härrad igal juhul. Siin ei tehta tööd ega kedrata. Seaduseks on, et peab olema liikvel, aga mitte tegema. Nagu sa aru saad, seltsimees, nii on just vaese töö elatanud rikka. Ja nüüd peab tulema venustus. Aga seda suppi keedetakse viha tulega. Armastus on katlas. Aga katla all peab olema viha.

Johanssonn hirahtas röömu pärast ja kordas kodupoolse mehe sõnu.

— Armastus on katlas, aga katla all peab olema viha... see on nii arusaadav, et küllap seda taipab lolleimigi... Sinu vanaeit saatis saiapätsi. See on siin leivakotis...

— Või saatis... Lase ta olla seal. Tuleb minna jaama elektri kaabli katete järele. See on kuradi koorem, aga na nädal aega sõidutan teda. Küllap ma oskan teda nädal aega sõidutada — kaksiki, kui tahad. Lasen koorma kraavi veereda. Kui on natuke aega sõidetud, tuleb mutter ratta küljest... Kas mõistad juba... Noh, kas see vanamoor on venelastega halvasti seltsinud...?

Johanssonni silmad vahtisid suurina.

— Ei, ei... Ei ole midagi kuulnud... Ei.

— Ja kui ka. Naised on kõik üks kari. Ja venelased on kõik ühed seltsimehed, olles sama suure proletariaadi aate teenistuses.

— Nii, nii, kapitalismi vastu... Armastus on katlas, aga all põleb viha — see oli naela pähe öeldud. Sina pead sellest kõne pidama.

— Mis nüüd sellest. Nüüd ma lähen kaabli-katteid tooma... Ja ütled neile diplomaatidele, et niisugust riistapuud vähema aja kui nädala jooksul töömaale ei sõidutata. Ja kuhu sina lähed? Edasi aga, marss! Siis jõuad kohe samasse veskisse.

Salenjuse laskis juba mäest alla. Johanssonn tundis end jälle mahajäetuna. Et pidi ka olema see kaablikaate, oleks mugav olnud Salenjuse kaasas jõuda veskisse.

Veski oli see tõepoolest. Tuulehood kiskusid maast liiva lahti. Pikad, vastassuunadesse ronivad hobuste read vankusid edasi mullasängides, kuhu rattad teljeni sisse vajusid. Laisas taktis liikusid niinimetatud „jalgväe kompanii“ käes labidad ja kangid. Seal oli igakarvalisi riideräbalaid ja seal oli paljaid selgu ja rindu, inimesi oli tuhandeid ja hobuseid sadu. Vormi-

riides mehed käisid ringi ja pidasid valvet. Tõlgid seletasid ja tõrelesid. Mida toogi vilets oli teinud, keda viidi sandarmite vahel? Ei sel olnud ees naljakoht. Kas seal keegi ei nutnud? Tuuna moonamees ei tarvitsenud kaua abitult ringi käia. Tõlk sai ta kätte ja seletas, et tal tuleb minna laudu tooma — laudu oli seal või kui palju. Need tulevad viia sinnapoole, küllap seal on mehi, kes ütlevad, kuhu.

— Aga kas ma pean toidumoona pealt maha panema, küsis Johanssonn. — Kus on siin meeste korterikohad?

— Seal nad on, aga sinna on kaks kilomeetrit maad. Ja laudu on kohe vaja. Pange kas või siia maha. Siin on passipaik, ei neid siit keegi varasta.

— Aga kui varastavad, ütles Johanssonn. — Millest ma siis elan? Kaua ma seda kaht kilomeetrit sõidan. Kas seal on siis hästilukustatud küün? See on Tuuna tütre kory, siin on kahed üsna uued aluspüksid, sest Tuuna neiu andis just ise riide. See on ta oma koetudki. (Järgneb).

MALE

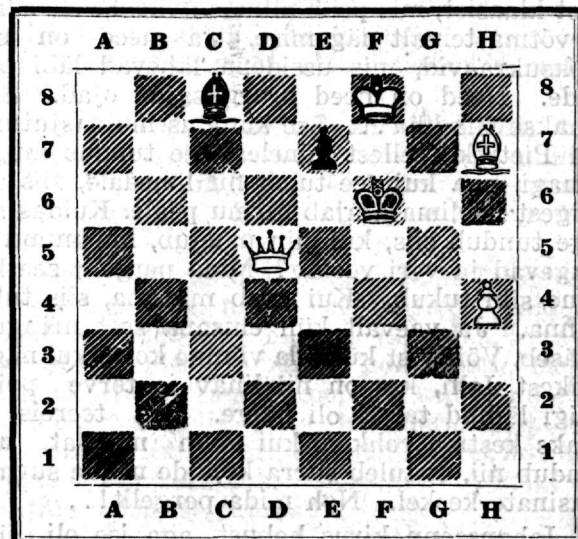
Toimetaja A. Burmeister.

Ülesanne nr. 86.

Kokku seadnud B. Restad ja J. Umhoff.

I auh. „Svenska Tagbladet“ turniiril 1929. a.

Mustad.

Valged.

Valged: Kf8, Ld5, Oh7, Eh4.

Mustad: Kf6, Oc8, Ee7.

Valged algavad ja annavad matt kahe sammuga.